

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

1956 йил 4 январдан нашр этила бошлаган

1997 йил

ҲАФТАЛИК ГАЗЕТА

12 декабр, № 50 (3525)

1998 йил — оила йили

Шарқда қадим-қадимдан оила муқаддас Ватан саналган. Агар оила соғлом ва мустақкам бўлса, маҳаллада тинчлик ва ҳамжихатликка эришилади. Бинобарин, маҳалла-юрт мустақкам бўлсагина, давлатда осойишталик ва барқарорлик ҳукм суради.

Зеро, оила фаровонлиги — миллий фаровонлик асосидир.

Халқимиз тарихига назар ташлайдиган бўлсак, энг қимматли анъаналар:

ҳалоллик, ростгўйлик, ор-номус, шарму ҳаё, меҳру оқибат, меҳнатсеварлик каби барча инсоний фазилатлар энг аввало оилада шаклланган.

Оила ҳақида сўз юритар эканмиз, аввало кўз ўнгимизда Она сиймоси шаклланади. Нима деганда оила муқаддаслигини таъминловчи биринчи омил — Она, аҳли аёлнинг покизалиги, оқиллиги, меҳру муруввати, садоқат ва вафодорлигидир.

Президент Ислоҳ Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг беш йиллигига бағишланган мажлисидаги табрик сўзидан

ИЛМИЙ АНЖУМАН

Тошкент Давлат университети журналистика факультетида «Ўзбекистон ва Миср Араб республикаси оммавий ахборот воситалари ва маданий ҳамкорлик» мавзусида икки кунлик илмий анжуман бўлиб ўтди. Унда факультет устозлари Анвар Каримов, Ёқутхон Маматова, Қудрат Эрназаров, Марҳамат Алимова, И. Исмоилова, талабалардан Ш. Эрназаров, М. Шарипова, Б. Исоқова, Н. Очиллов, Д. Башатовалар Ўзбекистон ва Миср матбуотининг ўзига хос хусусиятлари турисида маърузалар қилдилар.

Тошкент Давлат университети, Миср элчихонасининг Матбуот шўъбаси ҳамда фан ва таълим маркази масъулларидан иборат ҳакамлар ҳайъати Анвар Каримовнинг ижодий ишчи энг яхши деб топди.

Илмий анжуман ишида Миср Араб республикасининг Ўзбекистондаги факултетида ва мухтор элчиси, фан доктори Мамдўҳ Шавкий, элчихонанинг Матбуот шўъбаси раиси Раъфат Ас-Сабъа, фан ва таълим маркази бошлиғи, фан доктори Одил Шиҳа ҳамда университет раҳбарияти вакиллари қатнашдилар.

Ўз ахборотимиз

«ОЛТИН МЕРОС» ОДИМЛАРИ

Олдин одамларга моддий бойлик бериш, сўнгра маънавият тўғрисида ўйлаш керак, деб ўйланганлар ҳақ бўлмасалар керак. Маънавият инсоннинг, халқнинг, жамиятнинг, давлатнинг куч-қудратидир. Маънавиятни мустақкамлаш учун меҳнат ва маблағни аяш ўз келажагига болта уриш демакдир.

И. КАРИМОВ

Ватанимиз истиқлолга эришган илк кунлардан оқ миллий кадрларимизни тиклаш, аждодларимизни яратган моддий ва маънавий бойликларнинг қадрига етиш, араб-авайлашга зўр эътибор қаратилди. Бугунги кунда ҳаётимизда ўзининг амалий инфодини топаётган бу юксак эътибор мевалари, қилнаётган ва қилинажак ишлар билан қизиқиб, «Олтин мерос» халқро хайрия жамғармаси бошқаруви раиси, Ўзбекистон халқ ёзувчиси Худойберди Тўхтабоевни сўз-баъта чорладик.

Худойберди ака, «Олтин мерос» халқро хайрия жамғармасининг ташкил этилганига ҳам салкам икки йил бўлди. Ана шу кичик давр ичда жамғарма ўз олдига қўйган мақсад ва афзалларини қай даражада адо этмоқда?

— Ҳукуматимиз, шахсан Президентимизнинг маънавиятга бўлган юксак эътибори республикамиз ва хоржида сочилиб ўтган тарихий қадриятларимиз намуналарини,

нодир санъат асарларини — буюк аждодларимиз яратган барча бойлигимизни топиш, йиғиш ҳамда урғаниш учун моддий ва маънавий имтиёз яратди — халқро «Олтин мерос» хайрия жамғармаси ташкил этилди. Бу хушхабар бугунги кунда халқимизни хушнуд этди.

Зеро, миллий қадриятларимиз — маънавиятимиз пойдевори. Утмишимиз эса келажақни тасаввур этмоқ амри маҳол.

Жамғармада нима гап?

Утган бу қисқа давр мобайнида мақсад ва вазифаларимизни, қилинажак ишларни аниқ белгилаб олиб, меросимизни халқимизга қайтариш, келажақ авлодларимизга етказиш ниятида бир неча йўналишларда иш олиб бордик. Энг аввало, республикамиз вилоят ва туманларида, шунингдек, чет элларда жамғарма бўлимларини очиш, чет эл элчихоналари ва хоржидаги турли маданий-илмий ташкилотлар билан мустақкам алоқани йўлга қўйдик. Ҳозирги кунда 14 вилоят ва 130 га яқин туман бўлимлари билан бир қаторда Туркиянинг Анқара, Истанбул, Измир шаҳарларида ҳам бўлимларимиз ишлаб турибди. Ҳиндистон, Покистон элчихоналари билан яхши алоқалар урнатилган. Ана шу алоқалар натижаси улароқ, Абу Райхон Беруний номидаги Шарқшунослик институти ҳамда Ҳамид Сулаймон номидаги қўлөзмалар институти билан ҳамкорликда Ҳиндистонга илмий-амалий экспедиция жўнатишни режалаштирганимиз.

Давоми иккинчи бетда

КАШФИЁТ

5-бет

ЧЎЛПОН ДАВОМ ЭТАДИ

Юз йилдан сўнгги... ёруғлик

Чулпоннинг юз йиллигини муносиб нишонлаб биз ўзимизни ҳам, Абдулҳамид Сулаймон Чулпонни ҳам қайта топдик. Чулпон бизга ким бўлади?

У бизнинг ёшлигимиз. Курашда тоймаслигимиз. Кулчилик ва ҳар қандай курунишлардаги қарамликларни қабул қилмаслигимиз, уларга қўнмаслигимиз. Чулпон қонимизда озодликнинг ҳеч қачон ҳеч қандай шароитда ўчмайди деган овози. У бўғизланганда ҳам, олтин бошига болта урганларда ҳам, шеърят қўшини кутарган багрини истибод уқлари билан илма-тешиқ қилганларида ҳам озодликдан воз кечмаган, сўнги сузи ҳам озодлик булган, озодликни охири оқибат миллатнинг иродасига айланган халқнинг фарзанди эди.

Чулпон озодликнинг синмаган, ҳеч қачон синмайдиган иродаси. Дунёни ларзага солган истибод уни ёнғолмади. Қизил истибод тиззасигача халқ қониға ботиб Туркистонга кириб келганидан, уша машъум ўн еттинчи йилдан, Туркистон халқининг янги асрдаги энг буюк орзуси миллий мухторият энг разил ва энг қаттол бир тарзда қонга ботирилганда кейин, то ёвуз 37-йилнинг октябрга — роппа-роса йиғирма йил мобайнида юрт бошидан ҳам, унинг асил углонлари бошидан ҳам, халқ бошидан ҳам, ва айниқса Чулпон бошидан ваҳший куланка аримади. Истибод йиғирма йил Чулпонни ҳам, унинг сафдошларини ҳам, элни ҳам тўс-тўс қилди. Тилни ҳам, дилни ҳам, неча минг йиллар давомида бино булган миллий маданиятни ҳам турли инқилобий, аслида тугал лўттибозлик ва масхарабозликлардан иборат булган қизил таж-

рибалар чоҳига ташлади. Жуда катта кулмага эга ўзгаришларнинг барчаси — улар имло бўладими, миллий чегараланишлар бўладими, турмушга турли янгиликларнинг жорий этиш бўладими, ўқиш-ўқитиш бўладими — бари-бари миллий асосдан, миллий ўзига хосликдан, миллий негизга бутунлай бегона эди. Бегона давлат, бегона партия, бегона тил, бегона мафкура... Дунё миқёсида коммунистларнинг мислсиз экспериментлари ҳеч кимга, ҳеч қайси мамлакатга, ҳеч бир миллатга яхшилик келтирмади.

Чулпон ва унинг сафдошлари истибоднинг моҳиятини у қанчалар товганиб кўринмасин, жуда терең англр, билар, тасаввур қилар эдилар. Шунинг учун истибод билан келишиб, мурося қилиб ишлаш, яшаш улар учун шармандали улим билан тенг эди.

Чулпоннинг қуроли йўқ эди. У инсон қонини инсон тукишидан ҳазар қиларди. Унинг нозик, нафис сузи, камдан кам одамларда учрайдиган сузларни фикрга жамлайдиган ноёб даҳоси бор эди. Чулпон Туркистон сарҳадларида Фитрат ва Бехбудий, Мунаввар қори, Таваллолар қаторида сузи истибод шароитида қуролга айланишини тушунди. Қуролсиз халқнинг қуроли суз бўлишини билди. Бу кашфиёт унга тенгсиз илҳом ато этди. Бу кашфиёт ила у сузин уйғониш қуролига айлантирди. Бу кашфиёт ила у сузин озодлик қуролига айлантирди. Бу кашфиёт ила у сузин миллий истиқлол қуролига айлантирди. Юз йиллик кунларидаги чиқишларидан бирини ҳукумат қўмитасининг раиси профессор Алишер Азизхўжаев истибод ҳар қачон Чулпондан қурқар эди, деган салмоқли бир фикрни айтди.

Ҳа, истибод у қанчалик

қудратли бўлмасин, ер юзюда юз минглаб танқари урмалаб юрган бўлмасин, неча-неча халқларнинг ерларини босиб олган бўлмасин, Чулпондан — чулпонлардан, қурқар эди. Уларнинг сўнмас иродаларидан зир қашар, қалтирар эди. Бу қурқар уларни янада ваҳшийлаштирар, янада раҳмсизроқ қилар, янгидан янги разолат ва оммавий қотилликларга ундар эди. Бу мислсиз шафқатсизликлар замирида ана шу паталогик қўрқув яшириниб ётарди.

Беҳиз эмас эди истибоднинг қўрқувлари!

Чулпон бу истибоднинг унинг бутун дахшати машинаси ва таг-томирларига гага тинимсиз ларзага солиб турарди. Тинимсиз силкитар эди Чулпоннинг сузлари истибод қўрғонларини! Уни роҳат-фароғатдан маҳрум этар эди. Тинчлик бермас эди. Ваҳшийлантирар эди Чулпоннинг сузлари истибодни! Лекин «БҮЙИН ЭГМА, КИШАН КИЙМА, КИ СЕН ХАМ ХҲР ТУҒИЛ-ФОН-СЕН!» — деб ҳайқираётган овозини учиршига ҳеч қучи етмас эди. Овоз урнашиб булган эди. Овоз сузи тартибга келишига киришган эди. Охири-оқибат овоз истибоддан зўр чиқди. Истибод таг-илдизлари билан ўз-ўзини қўпориб ташлади. Зулм заққум дарахти ўз захрининг шиддатига дош беролмай қарсиллаб кулади. Лекин озод инсон овози қолди. Узи тирок экан, Чулпон ва унинг сузлари истибодни то сўнги дамбага қарийб йиғирма йил тинимсиз ларзага солиб силкитиб турди. Охири-оқибат истилочилар уни маҳв этишга қарор қилдилар. Лекин ҳаёт ватарихининг қудратига

Давоми иккинчи бетда

Шеърӣ лаҳза ШОЗА ДИЛ БИЛАНИ

Кел, эй азиз дўстим, даврани кенг ол, Эрку истиклолдан сўхтаб курайлик. Озод юртимизга тоза дил билан Оллоҳдан омонлик, тинчлик сўрайлик. Муаммо кўп дединг, тўғри, осонмас, Мустақил бўлмоқнинг ўзи бўлмайди. Олти йилда қанча-қанча ўзгариш, Буни кўрмаганинг кўзи бўлмайди. Хали мушуқлар кўп, муаммолар кўп, Аммо ҳал бўлажак барчаси албат. Биз — Темур авлоди, қасд қилсак агар, Қурамыз безавол бир буюк Давлат. Ҳозирча қўлнингдан келса, биродар, Қийналган кўшинингга мурувват кўрсат. Ногирон, ёлғиздан меҳринг аяма, Эртага кеч бўлар, кутмайди фурсат. Эртага бой бўлар элу юртимиз. Ҳожати қолмайди хайру оҳсонинг. Чунки қудрати зўр — бадавлат юрда Қадри банд бўлар азиз инсонинг.

Уста НЕЪМАТ

«ОИЛА ТАҚВИМИ»

Журналист ҳаётдан бир қаддам олдинда юриши керак, деган ақида аслида қуруқ гап эмас. Ҳар қандай газета қандайдир бир кун илгари тайёрланади, макетлаштирилади, саҳифалар қайта-қайта ўқилади ва ниҳоят бугун ўқувчилар кулига теккан «ҳаёт кузгуси» аслида кеча тунда чоп этилган бўлади. Газетхонлар бугун ўқитган янгиликлардан унинг ихдоркорлари — журналистлар бир неча кун илгари боқибар бўлишлари шарт...

Ҳамма-ҳамма янгиликдан доимо хабардор юриш мушкул. Бугун юз бераётган воқеа-ҳодисалар бошқа гап, тарихий саналар, байрамлар, халқро нишонланадиган кунлар... барчасини бирдек ёдда тутиш осонмас. Журналистлар учун худди шу масалада ҳақиқия «ҳастак» — тақвимдир. Тақвимини варақлаётиб,

кейинги кунларда қандай саналар бўлишини осонгина билиш ва газеталарда шунга яраша мақолалар яритишга ҳозирлик қилиш имкони бор.

Бу ҳаётдан тақвим нафақат таҳририят ходимларига, балки, турли ўқув муассасаларга, ташкилотлару корхоналарга ҳам жуда асослади. Умуман, ҳар бир оила учун муҳим ва қизиқарли нашр хусобланади.

Демак, мақсуд тақвим ихдоркорлари ҳаётдан бир неча йил илгари «қадим ташлашлари» тақозо этилади. «Ҳамал» хусусий корхонаси директори, шор Бахтиёр Бобонов ўзунчи Ойинса Бобоновларнинг «Оила тақвими»ни йилма-йил тайёрлаб бораётганлиги таҳсинга лойиқ дур.

Йнги — 1998 йил эшик қўқишга ҳали анча бор. Янги йил «йилнома»-си эса аллақачон ўқувчилар кулига теги.

«Оила тақвими»ни варақласангиз, мамлакатимиз мустақиллигининг етти йиллиги нишонланадиган йилда кўрнинида қанчалар фойдал, тарихий воқеалар юз берилганидан огоҳ бўласиз, қўнғилингиз қуруға тулади.

Зотан, яқинлашиб келаятган янги йилда Абу Наср Форобийнинг 1125, Умар Хайёмнинг 950, Захириддин Муҳаммад Бобурнинг 515, Бахавуддин Нақшбанининг 680, Биноийнинг 645, Муъиз Хоразмийнинг 220 йилликлари юртимизда ўзига хос равишда нишонланиши шубҳасиз. Тақвимда булардан ташқари қўнғил машҳур санъаткор, ўзувчи, шор ва давлат арбобларининг ҳам ташлауд кўнлари маълум қилинган.

«Оила тақвими» «Ёзувчи» нашриёти томонидан 50.000 нусхада чоп этилган.

Тўлқин ЭШБЕК

ОБУНА БЎЛДИНГИЗМИ?

Обуна пайти таҳририятларда иш янада қизғинлашиб кетади. Муҳаррирлар ҳам «Қани, обунақибол материаллар борми, газетхонни қизқитирадиган, бир-бирдан сураб олиб ўқийдиган нималарингиз бор», деб ҳодимларни тезлаб қолишади. Ҳар йили куз ойлари вилоятларда, олис туманларда газетхонлар учрашувлари бўлиб ўтади. Мақтов ҳам, танқид ҳам эшитишга турғи келади. Шу ойлари хизмат сафарига чиққан ходимлар ён дафтарларини рақаму курсаттичларга тўлдириб, жойлардаги янгиликларни ўз кузлари билан кўриб, яхши амаллардан хурсанд бўлиб, камчиликлардан эса ранжиб қайтишади.

Яқинда Қашқадар вилоятининг Яққабоб, Чироқчи туманларида бўлиб, хужалик раҳбарлари, мутасаддилар, фаоллар билан учрашдик. Газетамизга ҳар икки туманда ҳам эътибор яхши. Аммо, ҳозиргача «Ўзбекистон адабиёти ва санъати»га обунани расмийлантирганлар сонига нисбатан ҳали...

имкониятлар анча кўп. Иккала туманда бир-гина мактабларнинг сони 250 дан ортик. Уларнинг ҳар бирида, табиийки, адабиёт ўқитувчилари ва яна тарих муаллимлари бор. Шуларнинг узунқўл бизнинг бир туман миқёсидаги обуна эҳтиёжимизни ҳал қилиб ташлаши мумкин. Бу гапни Андижон вилоятининг Қўрғонтепа, Шаҳрихон, Бўз туманлари мисолида ҳам айтишимиз мумкин.

Ушбу сатрлар қоғога тушайотганида Навоий вилоятидан бир митти хушнасими эсиб қолди: вилоят давлат педагогика институти ректори Раъшан Раҳмоновнинг хабар қилишича, институти ўқитувчи ва талабалари «Ўзбекистон адабиёти ва санъати»га, «Муштур», «Миллий тикланиш» каби бошқа нашрларга қўллаб обуна булганлар.

Обуна муддати туғашига санокли кўнлар қолди. Шошилинг, азиз муштарийлар!

ҚАЛДИРҒОЧ РИЁЗИЁТЧИЛАРДАН ЭДИ...

Т. Қори-Ниёзий таваллудининг 100 йиллиги

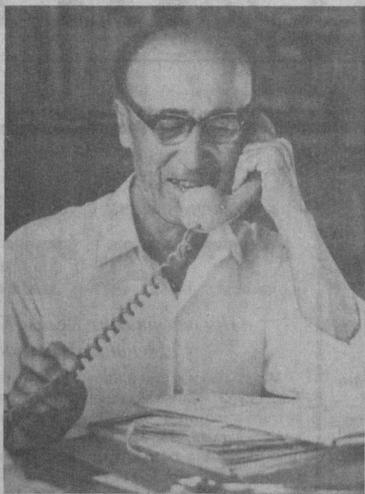
Халқимиз ўз маънавияти тараққиётига хизмат қилган, илм-маърифат учун умрини бағишлаган ижод аҳлини, илм-фан фидойиларини ҳар доим улуглаб келган.

Ўзбекистоннинг мустақилликка эришуви бу соҳадаги ҳар қандай мафкуравий чегаралашларга чек қўйди, ҳақиқий ижодий эркинлик учун чексиз имкониятлар яратди.

Янги жамият, келажагимизни яратиб бу ижодий эркинликнинг кенг ривожланишини тақозо этади.

Шундай шароитда миллий маданиятимизнинг тикланиши, миллий гуруҳимизнинг юксалиши учун умрини бағишлаган санъат, фан арбобларини ёдга олиш ҳам маънавийтимизнинг бойишида муҳим ўрин тутади.

Мен ушбу мақолада Ўзбекистон Фанлар Академиясининг биринчи президенти, атоқли маданият арбоби, машҳур математик Тошмухаммад Қори-Ниёзийнинг илмий-ижодий фаолиятига тўхталмоқчиман.

би дарслик ва кулланмаларини ўқиб, илмини оширганлигини эслаш жоиздир. Қори-Ниёзий илм билан, олий ўқув юрталарида кадрлар тайёрлаш, жамоат ишлари билан қанчалик банд бўлмасин ҳаётининг охирига қадар мактабдан ажралгани йўқ.

Қори-Ниёзийнинг ўқитувчилик фаолияти ҳақида суз борар экан, қуйидаги воқеани эслатиб ўтиш жоиз. Маълумки, Қори-Ниёзий 1926-1929 йилларда Урта Осиё Давлат университетининг физика-математика факультетида ўқиган. Қизғин шундаки, ҳали талабалик чоғидаёқ у университетда маъруза ўқиган ва бу воқеа катта шов-шувга сабаб бўлган. Бунинг сабаби университетдаги ҳамма ўқитувчилар Русиядан келганлар бўлиб, улар дарсларни фақат рус тилида ўқитишар эди. Талабалар эса, аксинча, маҳаллий миллият фарзандлари — рус тилини билишмасди. Шунинг учун Қори-Ниёзийнинг математикадан ўзбек тилида маъруза қилиши катта воқеа бўлганди.

Қори-Ниёзий САГУни муваффақиятли битириб, тез орада фан номзоди ва доцентлик даражасига сазовор бўлади. 1931—1933 йилларда эса ўзи ўқиган САГУга ректор этиб тайинланади.

Т. Н. Қори-Ниёзийнинг давлат арбоби сифатидаги фаолияти айни шу даврдан бошланади. 1936 йили у Ўзбекистон Халқ комиссарлари Совети қосидаги Фанлар комитети президиумининг раиси, айни чоғда Ўзбекистон Маориф Халқ комиссарии, Халқ Комиссарлари Совети раисининг уринбосари, собиқ иттифоқ Фанлар академиясининг Ўзбекистон филиали президиумининг раиси, ниҳоят Ўзбекистон Республикаси Фанлар академиясининг таъшилотчиларидан бири ва унинг биринчи президенти, бўлади.

1946 йилдан то умрининг охиригача Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти олий математика кафедрасига раҳбарлик қилди.

Т. Н. Қори-Ниёзий қаерда ва қандай лавозим-

да ишлагани, интизомга ниҳоятда қаттиқ риоя қилар эди. У кишининг бир олижаноб хусусияти — вақтни қадрлаш, ҳар бир сониядан унумли, самарали фойдаланиш эди. Қори-Ниёзий айтди: «Вақтнинг энг характерли хоссаси шундаки, уни мутлақо қайтариб бўлмади; унинг оқими ўтмишдан келгусига қараб, доимо бир йўналишдадир. Табиатда ҳеч қандай куч, қудрат йўқки, вақтнинг оқимини, ҳатто унинг бир лаҳзасини қайтара олма!»

Дарҳақиқат, ҳаётда бир мақсад сари интилган одам вақтнинг ҳар лаҳзасини қадрлаши лозим. Америкаликлар «вақт—бойликдир» деб бежиз айтмасалар керак.

Албатта, Қори-Ниёзий ҳақида суз юритар эканмиз, унинг номини жаҳонга машҳур қилган «Улугбекнинг астрономик мактаби» асари тўғрисида суз юритиш уринлидир. Ватанимиз илмий меросини урганиш соҳасида қилинган бу ажойиб асар ўзбек халқининг қадимги бой илмий, маданий, маърифий меросини дунёга куз-куз қила олди, у нафақат Қори-Ниёзийнинг, балки ўзбек халқининг қаддини ҳам баланд кутарди. Давлат мукофоти-га сазовор бўлган бу асар шунчалик машҳур бўлиб кетдики, 60-йилларнинг ўрталарида Варшавада бўлиб ўтган фан тарихига бағишланган анжуманда Қори-Ниёзийни «Мана, Улугбек» деб таъништиришган.

Т. Н. Қори-Ниёзийнинг яна бир асари Ўзбекистон маданияти тарихидан очерклар бўлиб бу асарни ўқиган одамда «Қори-Ниёзий математиким, ё тарихимки» деган савол туғилиши табиий. Чунки, унда олим илмий маданият тараққиётининг босқичларини аниқлаш, ҳар бир тарихий шароитни илмий таҳлил қилишдек гоят рақабат ва улкан вазифани шараф билан адо этган.

Устозимиз замон фарзанди, ватанпарвар, миллатпарвар инсон бўлганлиги шубҳасиз. Зеро, унинг матбуотда, радио-телевидениедаги чиқишлари албатта шов-шувга сабаб бўлганди. Қори-Ниёзийнинг вақтли матбуотдаги чиқишлари фан муаммолари ҳақида буладими ёки ёшларга насиҳати, одоб-ахлоқ хусусида, қандай мавзуда бўлмасин, тилининг соддалиги, халқчилиги билан ажралаб турарди.

Қори-Ниёзийдаги кенг қамровли салоҳият у ўн йилдан зиёд бош муҳаррир бўлган «Фан ва турмуш» журналида ҳам ўз аксини топган эди. Устоз журналига раҳбарлик қилган йиллари унинг муштарийлари 300 мингдан зиёд бўлган.

Қори-Ниёзий том маънода жаҳонгашта эдилар. Уч марта қайта нашр этилган ва қулма-қул бўлиб кетган «Ҳаёт мактаби» асарида Қори-Ниёзий ўзлари ҳақида шундай деб ёзган эдилар: «Маълум маънода ер юзини шарқдан гарбгача ва шимолдан жанубгача кездим, десам бўлади».

1967 йилда Қори-Ниёзийнинг 70 йиллиги республикамизда кенг кулдамда нишонланди. Тантанадан уч-тўрт кун илгари Қори-Ниёзийга қаҳрамонлик унвони берилганлиги тўғрисида фармон эълон қилинди. Аввало, ўзбек олимининг меҳнатлари қадрланганлигидан, қолаверса, мен ҳам математик бўлганлигимдан — шундай устозларимиз борлигидан фашлардим.

Ҳақиқатан ҳам бутун ноёб истеъдодини фан равнақи йўлида сафарбар эта билган Тошмухаммад Қори-Ниёзийнинг меҳнатлари биз учун қадрлидир. Халқимиз у кишининг фанимиз, маданиятимиз ривожига қўшган ҳиссасини ҳеч қачон унутмайди.

БИЗ ЙЎҚОТГАН ГАВҲАРЛАРДАН БИРИ

Яқинда радиодан «Қарсақлар» радиолари шеър эшитдим. Кечгача шу шеър таъсирида юрдим. Олти йилдан бери кўнглимда юрган бир гашик ва ундан ҳам олдин — уруш туғанган куннинг эртасига пайдо бўлган бир алам билан ҳамоҳанг экан, яна ҳам аниқроғи, уша аламларнинг ифодасига ўшаб кетар экан бу шеър. Бехитер хотираларим жонланди кетди.

БИРИНЧИ ВОҚЕА. Уруш тўхтаганини биринчи бўлиб уруш жафосини ҳар сония чекатган тенгқур уртоқларимдан эшитганман. Уша дақиқадаги ҳолатим ҳамон эсимда. Шаҳримиз четдаги Акси жинкчаларига бу хабар унчинчи май кунга етиб борган. У вақтда радио шаҳарнинг фақат марказида бўлар, янги газета қамдан-қам одамнинг қулига етар эди. Уруш тўхтади... Куз ёшларимиз, азобларимиз тугабди, Талин фронтдаги акамлар тирик қолибдилар. Эҳтимол, қорахат келган тоғамлар ҳам омондирлар. Онамнинг бисотларидаги, рўзгоримиздаги ҳамма нарсани сотиб бўлган, бу ёғига омонсиз очликни кутаётган эди. Уруш тўхтади!

Кун пешинга яқин, лекин кўчамизда, қўшни ховлиларда жимжитлик. Нега ҳеч ким овоз чиқармади, қувончдан ҳақирмади?

Мен ушунда кўчада яланғок, яланғоб бақириб юриши айб саналадиган, мўчал ёшидан утган қиз эдим. Одамлар уруш туғанганим билмай қолишибди, деб ўйладим ва жинкучамиздан то қатла кўчага, ундан на жинкучамизнинг туринга яланғок «уруш тўхтапте-её, уруш тўхтапте-её» деб, ҳаждондан нафасим озгизма тикилиб, кўчада ёш билан бир неча бор юрганим эсимда. Охири одамлар кўчага отилиб чиқмаганимни, қўшнилар қувончи қўрмаганимни халғача менга номаълум аламдан қаттиқ йиғлаб юрганман, «уруш тўхтапте-её»ни тўхтаста олганим эсимда. Шундаги эга бўлмаганимиз биздаги фуқаролик ҳиссини қарахт қилиб қуйган экан-да!

УЧИНЧИ ВОҚЕА. Ўзбекистон Фанлар академияси Тил ва адабиёт институтида бажарилган бебаҳо илмий ишлардан бири 1981 йили нашр қилинган икки жилди «Ўзбек тилининг изоҳли лугати»дир. Бу асар Ўзбекистон лугатшунос олимларининг энг эзкукорлиги томонидан меҳнатда матонат ва соҳага сажоқат билан яратилган биринчи изоҳли лугат. Тилимиз нечоғли маънодорлиги намён бўлган бу лугатда биргина сузининг 40 га яқин маъноси берилган уринлар мавжуд. Мустақиллик элигимиз янглиг тилимизнинг ҳам қадрини кутарди. Изоҳли лугатни қайта ёзиш, уни кенгайтириш эҳтиёжи пайдо бўлди. Бу ишга мустақиллигимизнинг биринчи йилдаёқ қириш-шилган. Лугат тўла бўлиши учун ҳозирги тилимизда мавжуд барча сузни йиғиб олиш, йиғиб олганда ҳам уни «паспорти» билан йиғиш лозим эди. Зеро, изоҳли лугат учун эшитилган суз ҳисоб эмас. Уша сузни кимдир (бадий асардами, илмий асардами, оммабоп мақоладами) ишлатган бўлиши шарт. Суз учун қатнашган жумла билан асардан аввал қўчириб олинган тағига қайси асардан олинган, кимнинг асари экани, уша асар қайси йилда нашр қилинган ва бу суз қайси бетда учрагани ҳам ёзиб қўйилди. Бу қарточка ҳужжат уларақ, институт қарточка фондида абдулаб-абдул сақланмоқ зарур. Бу осон иш эмас. Қарточкалар бир неча миллионлардан иборат бўлганда лугат тўлаликка яқинлашади. Бундан ташқари, тўзилган ҳар қандай қарточка ҳам лугатда ишлатишга яроқли бўлавермайди.

Икки жилди изоҳли лугат нашридан бир оз ўтгач, олимлар лугатни қайтардан, тўла қилиб ёзиш зарурлигини тушунадилар ва тўлаликка эришиш ниятида уша лугатни тўзган олимлардан бири Тешабой Алқулов «Суз дурларини қидириб» сарлавҳали видеофильм яратмоқдамиз. Жамгарма қосида Ёзувчилар уюшмаси, Ўзбекистон Бадий Академияси ва Маданият ишлари вазирлиги билан ҳамкорликда ташкил этилган «Олтин мерос» клуби улзуксиз ишлаб турибди. Оммавий ахборот воситалари билан доимий алоқа урнатганимиз.

Бизни келгусида нодир қадриятларимизни Халқорак «ИНТЕРНЕТ» дастурига ишлатиш, миллий музей учун иштирокидаги Абдуқосим мадрасасини қайта таъмирлаш, қулмишда мавжуд «Масмуот», «Қасида бурда», «Ал-мутто», «Мабади нур», «Футулук Шом» каби 60 га яқин ноёб қўлем ва тошбосма китобларни кичикроқ нусхада бўлсада қайта нашр этиш каби заҳматли, бироқ шарафли вазифалар кутиб турибди. Тагин, янги — 1998 йилда оила йили муносабати оила Халқорак «ЭКОСАН» жамгармаси билан ҳамкорликда қадриятлар экологиясига бағишланган Республика «Намунали келин» конкурсини ўтказамиз. Бу, ўз навбатида, жамиятнинг таркибий қисми бўлган олимнинг мустаҳкам, тинч-тозу бўлишига, ёш қизларимиз — бўлгуси оила соҳибқарорлиги ўзбекона руҳда қамол топишида муҳим бир босқич бўлади, деб ўйлайман.

Хурматли Президентимиз ўз нутқларидан бирида: «Маънавият ва инсонийликни қайта тиклаш, халқларнинг маданий меросига эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлиш, ноёб тарихий ёдгорликларни сақлаш ва таъмирлаш, ўзбек халқи яратган ва миллий бойлик бўлган санъат асарларини излаб топиш ва Ўзбекистонга қайтариш... муҳим вазифаларимиздан биридир...» деб таъкидлаб ўтгандилар. Зотан, бу келажагимиз фақат бугундан эмас, узок тарихий бой меросимиздан, бебаҳо қадриятларимиздан, улари учиб-урганиш ва дилга фахр-ифтихор туйғусини жо қилиб, ўзлимизни англашдан бошланади.

К. ОЛЛОЁРОВ суҳбатлашди

қукиб ётган экан, «Қарсақлар бўлмайдими?» шеъри ярқ этиб қузимни очиб юборди. Биз ўз қайғумиз билангина қовриладиган, шахсий қувончимиз билангина бахтиёр бўладиган ҳолга тушиб қолган эканмиз. Жамият эъзоси уларақ тан олганимиз — байрам ва хайит бўлиб қолган экан, холос. Бир ярим сўр давом этган тобелик жаранвида фуқаролик ҳиссини деярли йўқотиб қуйган эканмиз, чунки биз фуқарога эмас, кўпрок

қулга ўшар, суюн десалар — суюнор, куюн десалар — куюнар эканмиз. Бизни бошқариш учун муъминлигимиз озлик қилган, фуқаролик ҳиссини бўлишимиз ўнғай бўлган. ИККИНЧИ ВОҚЕА. 1991 йил август ойи адоғида халқимизнинг асрий орзуси рўёбга чиқди — Мустақиллик қўши барқ уриб намён бўлди. Мустақиллик эълон қилинганда ноиблар қарахт бўлиб қолишди. Биз ҳам уйимизда телевизорга қараб жимгина утиравердик! Қувончимиз қалбимизга, ўзимиз эса уйимизга, ҳовлимизга, кўчага сиймади кетмади! Нега эртасига, индига ҳеч бўлмаса узига туқ оилаларда қуйлар суйилиб, шукроналик қилинмади? Америкада, Арабистонда яшаётган ўзбеклар шундай қилишди-ку! Мана, уша кун ҳар йили ўтказиладиган муқаддас Байрамимизга айланб қолди. Лекин ушунда нега улуг бир ҳодисанинг моҳиятига етмадик? Бу ҳам бир ярим асрик қулликнинг тахир меъаси — фуқаролик ҳиссини йўқотётганлигимизнинг натижаси эмасмиди, деган таҳминга борай. Тарихимиздан, тилимиздан, маънавийтимиздан, табиий бойликларимиздан жудо бўлганимиз, ўз давлатимизни ўзимиз бошқариш ҳуқуқига эга бўлмаганимиз биздаги фуқаролик ҳиссини қарахт қилиб қуйган экан-да!

Ушунинг эҳтиёжи пайдо бўлди. Бу ишга мустақиллигимизнинг биринчи йилдаёқ қириш-шилган. Лугат тўла бўлиши учун ҳозирги тилимизда мавжуд барча сузни йиғиб олиш, йиғиб олганда ҳам уни «паспорти» билан йиғиш лозим эди. Зеро, изоҳли лугат учун эшитилган суз ҳисоб эмас. Уша сузни кимдир (бадий асардами, илмий асардами, оммабоп мақоладами) ишлатган бўлиши шарт. Суз учун қатнашган жумла билан асардан аввал қўчириб олинган тағига қайси асардан олинган, кимнинг асари экани, уша асар қайси йилда нашр қилинган ва бу суз қайси бетда учрагани ҳам ёзиб қўйилди. Бу қарточка ҳужжат уларақ, институт қарточка фондида абдулаб-абдул сақланмоқ зарур. Бу осон иш эмас. Қарточкалар бир неча миллионлардан иборат бўлганда лугат тўлаликка яқинлашади. Бундан ташқари, тўзилган ҳар қандай қарточка ҳам лугатда ишлатишга яроқли бўлавермайди.

Икки жилди изоҳли лугат нашридан бир оз ўтгач, олимлар лугатни қайтардан, тўла қилиб ёзиш зарурлигини тушунадилар ва тўлаликка эришиш ниятида уша лугатни тўзган олимлардан бири Тешабой Алқулов «Суз дурларини қидириб» сарлавҳали видеофильм яратмоқдамиз. Жамгарма қосида Ёзувчилар уюшмаси, Ўзбекистон Бадий Академияси ва Маданият ишлари вазирлиги билан ҳамкорликда ташкил этилган «Олтин мерос» клуби улзуксиз ишлаб турибди. Оммавий ахборот воситалари билан доимий алоқа урнатганимиз.

Бизни келгусида нодир қадриятларимизни Халқорак «ИНТЕРНЕТ» дастурига ишлатиш, миллий музей учун иштирокидаги Абдуқосим мадрасасини қайта таъмирлаш, қулмишда мавжуд «Масмуот», «Қасида бурда», «Ал-мутто», «Мабади нур», «Футулук Шом» каби 60 га яқин ноёб қўлем ва тошбосма китобларни кичикроқ нусхада бўлсада қайта нашр этиш каби заҳматли, бироқ шарафли вазифалар кутиб турибди. Тагин, янги — 1998 йилда оила йили муносабати оила Халқорак «ЭКОСАН» жамгармаси билан ҳамкорликда қадриятлар экологиясига бағишланган Республика «Намунали келин» конкурсини ўтказамиз. Бу, ўз навбатида, жамиятнинг таркибий қисми бўлган олимнинг мустаҳкам, тинч-тозу бўлишига, ёш қизларимиз — бўлгуси оила соҳибқарорлиги ўзбекона руҳда қамол топишида муҳим бир босқич бўлади, деб ўйлайман.

Хурматли Президентимиз ўз нутқларидан бирида: «Маънавият ва инсонийликни қайта тиклаш, халқларнинг маданий меросига эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлиш, ноёб тарихий ёдгорликларни сақлаш ва таъмирлаш, ўзбек халқи яратган ва миллий бойлик бўлган санъат асарларини излаб топиш ва Ўзбекистонга қайтариш... муҳим вазифаларимиздан биридир...» деб таъкидлаб ўтгандилар. Зотан, бу келажагимиз фақат бугундан эмас, узок тарихий бой меросимиздан, бебаҳо қадриятларимиздан, улари учиб-урганиш ва дилга фахр-ифтихор туйғусини жо қилиб, ўзлимизни англашдан бошланади.

Хурматли Президентимиз ўз нутқларидан бирида: «Маънавият ва инсонийликни қайта тиклаш, халқларнинг маданий меросига эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлиш, ноёб тарихий ёдгорликларни сақлаш ва таъмирлаш, ўзбек халқи яратган ва миллий бойлик бўлган санъат асарларини излаб топиш ва Ўзбекистонга қайтариш... муҳим вазифаларимиздан биридир...» деб таъкидлаб ўтгандилар. Зотан, бу келажагимиз фақат бугундан эмас, узок тарихий бой меросимиздан, бебаҳо қадриятларимиздан, улари учиб-урганиш ва дилга фахр-ифтихор туйғусини жо қилиб, ўзлимизни англашдан бошланади.

Хурматли Президентимиз ўз нутқларидан бирида: «Маънавият ва инсонийликни қайта тиклаш, халқларнинг маданий меросига эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлиш, ноёб тарихий ёдгорликларни сақлаш ва таъмирлаш, ўзбек халқи яратган ва миллий бойлик бўлган санъат асарларини излаб топиш ва Ўзбекистонга қайтариш... муҳим вазифаларимиздан биридир...» деб таъкидлаб ўтгандилар. Зотан, бу келажагимиз фақат бугундан эмас, узок тарихий бой меросимиздан, бебаҳо қадриятларимиздан, улари учиб-урганиш ва дилга фахр-ифтихор туйғусини жо қилиб, ўзлимизни англашдан бошланади.

Хурматли Президентимиз ўз нутқларидан бирида: «Маънавият ва инсонийликни қайта тиклаш, халқларнинг маданий меросига эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлиш, ноёб тарихий ёдгорликларни сақлаш ва таъмирлаш, ўзбек халқи яратган ва миллий бойлик бўлган санъат асарларини излаб топиш ва Ўзбекистонга қайтариш... муҳим вазифаларимиздан биридир...» деб таъкидлаб ўтгандилар. Зотан, бу келажагимиз фақат бугундан эмас, узок тарихий бой меросимиздан, бебаҳо қадриятларимиздан, улари учиб-урганиш ва дилга фахр-ифтихор туйғусини жо қилиб, ўзлимизни англашдан бошланади.

Хурматли Президентимиз ўз нутқларидан бирида: «Маънавият ва инсонийликни қайта тиклаш, халқларнинг маданий меросига эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлиш, ноёб тарихий ёдгорликларни сақлаш ва таъмирлаш, ўзбек халқи яратган ва миллий бойлик бўлган санъат асарларини излаб топиш ва Ўзбекистонга қайтариш... муҳим вазифаларимиздан биридир...» деб таъкидлаб ўтгандилар. Зотан, бу келажагимиз фақат бугундан эмас, узок тарихий бой меросимиздан, бебаҳо қадриятларимиздан, улари учиб-урганиш ва дилга фахр-ифтихор туйғусини жо қилиб, ўзлимизни англашдан бошланади.

Хурматли Президентимиз ўз нутқларидан бирида: «Маънавият ва инсонийликни қайта тиклаш, халқларнинг маданий меросига эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлиш, ноёб тарихий ёдгорликларни сақлаш ва таъмирлаш, ўзбек халқи яратган ва миллий бойлик бўлган санъат асарларини излаб топиш ва Ўзбекистонга қайтариш... муҳим вазифаларимиздан биридир...» деб таъкидлаб ўтгандилар. Зотан, бу келажагимиз фақат бугундан эмас, узок тарихий бой меросимиздан, бебаҳо қадриятларимиздан, улари учиб-урганиш ва дилга фахр-ифтихор туйғусини жо қилиб, ўзлимизни англашдан бошланади.

Хурматли Президентимиз ўз нутқларидан бирида: «Маънавият ва инсонийликни қайта тиклаш, халқларнинг маданий меросига эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлиш, ноёб тарихий ёдгорликларни сақлаш ва таъмирлаш, ўзбек халқи яратган ва миллий бойлик бўлган санъат асарларини излаб топиш ва Ўзбекистонга қайтариш... муҳим вазифаларимиздан биридир...» деб таъкидлаб ўтгандилар. Зотан, бу келажагимиз фақат бугундан эмас, узок тарихий бой меросимиздан, бебаҳо қадриятларимиздан, улари учиб-урганиш ва дилга фахр-ифтихор туйғусини жо қилиб, ўзлимизни англашдан бошланади.

Хурматли Президентимиз ўз нутқларидан бирида: «Маънавият ва инсонийликни қайта тиклаш, халқларнинг маданий меросига эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлиш, ноёб тарихий ёдгорликларни сақлаш ва таъмирлаш, ўзбек халқи яратган ва миллий бойлик бўлган санъат асарларини излаб топиш ва Ўзбекистонга қайтариш... муҳим вазифаларимиздан биридир...» деб таъкидлаб ўтгандилар. Зотан, бу келажагимиз фақат бугундан эмас, узок тарихий бой меросимиздан, бебаҳо қадриятларимиздан, улари учиб-урганиш ва дилга фахр-ифтихор туйғусини жо қилиб, ўзлимизни англашдан бошланади.

мақола ёзди. Мақсад изоҳли лугатга кирмай қолган сузларни халқ ёрдамида тўплаб, қарточка фондини тўлдирши эди. Мақолада изоҳли лугатнинг миллат учун аҳамияти, маънавият, тил тараққиёти учун қанчалар зарурлиги, ҳатто юборилган қарточка учун академияга ҳақ тўлаши ҳам ёзилганди. Афсуски, институт уша ташвиқ буйича одамлардан бирорта ҳам хат олмади.

Мен бу воқеанинг ҳам таъсирида юрган экан, «Қарсақлар» шеъри қузимни ярқ этиб очиб юборди, сабабини англамади бўлдим. Эстонлар, латвишлар бутун фольклор асарларини халқ ёрдамида айлириб, қарточка фондида сақламоқдалар. Биз эса ундай эмасмиз — бизнинг фуқаролик ҳиссимиз қотиб қолган. Менга нима дейимиз — қуямиз. Узимизни, ҳаловатимизни уйләимиз. Топширикни ҳужақурсинга бажаришга ургамиз. Мустақиллигимизни мустаҳкамлаш бугунгидаги энг масъуляти кунларда тоғни урса талқон қилдиган йигитларимиз миллат манфатидадан ўзларининг чўнтақларини усту-тун қуйиб, кўчаларда сақиб, папирос, сув сотиб ўтиришдан ор қилмасликлари, айни шу пайтда завод, фабрикалар, мактабларда қанчадан-қанча бўш уринлар мавжудлиги шундан эмасмикин? «Мен мустақилликка нима бердим?», деб сурашдан қўра, «Мустақиллик менга нима берди?», деб сураш қулғилга яқинлиги (афсуски, бундайлар анча-мунча) худди шу фуқаролик ҳисси билан боглиқ эмасмикин!?

Шоирнинг эҳтиёжи пайдо бўлди. Бу ишга мустақиллигимизнинг биринчи йилдаёқ қириш-шилган. Лугат тўла бўлиши учун ҳозирги тилимизда мавжуд барча сузни йиғиб олиш, йиғиб олганда ҳам уни «паспорти» билан йиғиш лозим эди. Зеро, изоҳли лугат учун эшитилган суз ҳисоб эмас. Уша сузни кимдир (бадий асардами, илмий асардами, оммабоп мақоладами) ишлатган бўлиши шарт. Суз учун қатнашган жумла билан асардан аввал қўчириб олинган тағига қайси асардан олинган, кимнинг асари экани, уша асар қайси йилда нашр қилинган ва бу суз қайси бетда учрагани ҳам ёзиб қўйилди. Бу қарточка ҳужжат уларақ, институт қарточка фондида абдулаб-абдул сақланмоқ зарур. Бу осон иш эмас. Қарточкалар бир неча миллионлардан иборат бўлганда лугат тўлаликка яқинлашади. Бундан ташқари, тўзилган ҳар қандай қарточка ҳам лугатда ишлатишга яроқли бўлавермайди.

Икки жилди изоҳли лугат нашридан бир оз ўтгач, олимлар лугатни қайтардан, тўла қилиб ёзиш зарурлигини тушунадилар ва тўлаликка эришиш ниятида уша лугатни тўзган олимлардан бири Тешабой Алқулов «Суз дурларини қидириб» сарлавҳали видеофильм яратмоқдамиз. Жамгарма қосида Ёзувчилар уюшмаси, Ўзбекистон Бадий Академияси ва Маданият ишлари вазирлиги билан ҳамкорликда ташкил этилган «Олтин мерос» клуби улзуксиз ишлаб турибди. Оммавий ахборот воситалари билан доимий алоқа урнатганимиз.

Бизни келгусида нодир қадриятларимизни Халқорак «ИНТЕРНЕТ» дастурига ишлатиш, миллий музей учун иштирокидаги Абдуқосим мадрасасини қайта таъмирлаш, қулмишда мавжуд «Масмуот», «Қасида бурда», «Ал-мутто», «Мабади нур», «Футулук Шом» каби 60 га яқин ноёб қўлем ва тошбосма китобларни кичикроқ нусхада бўлсада қайта нашр этиш каби заҳматли, бироқ шарафли вазифалар кутиб турибди. Тагин, янги — 1998 йилда оила йили муносабати оила Халқорак «ЭКОСАН» жамгармаси билан ҳамкорликда қадриятлар экологиясига бағишланган Республика «Намунали келин» конкурсини ўтказамиз. Бу, ўз навбатида, жамиятнинг таркибий қисми бўлган олимнинг мустаҳкам, тинч-тозу бўлишига, ёш қизларимиз — бўлгуси оила соҳибқарорлиги ўзбекона руҳда қамол топишида муҳим бир босқич бўлади, деб ўйлайман.

Хурматли Президентимиз ўз нутқларидан бирида: «Маънавият ва инсонийликни қайта тиклаш, халқларнинг маданий меросига эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлиш, ноёб тарихий ёдгорликларни сақлаш ва таъмирлаш, ўзбек халқи яратган ва миллий бойлик бўлган санъат асарларини излаб топиш ва Ўзбекистонга қайтариш... муҳим вазифаларимиздан биридир...» деб таъкидлаб ўтгандилар. Зотан, бу келажагимиз фақат бугундан эмас, узок тарихий бой меросимиздан, бебаҳо қадриятларимиздан, улари учиб-урганиш ва дилга фахр-ифтихор туйғусини жо қилиб, ўзлимизни англашдан бошланади.

Хурматли Президентимиз ўз нутқларидан бирида: «Маънавият ва инсонийликни қайта тиклаш, халқларнинг маданий меросига эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлиш, ноёб тарихий ёдгорликларни сақлаш ва таъмирлаш, ўзбек халқи яратган ва миллий бойлик бўлган санъат асарларини излаб топиш ва Ўзбекистонга қайтариш... муҳим вазифаларимиздан биридир

Ўзбек мумтоз адабиёти поэтикасида иттифоқ атамали бир санъат бор. Бу санъатнинг (яъни бадиий-тасвирий воситанинг) ўзи билан шуғулланган олимлар истилоҳи «Итфоқ» деб ўйлаб аниқлашган-дир...

шоирнинг ўзи ҳам нашрда ёмонотлик бўлиб чиқиши мумкин. Ҳамза Ҳакимзода Нисёвий асарларининг хоҳ омавий, хоҳ академик илмий нашрларида бўлсин, тубандоғча байт мавжуд: Ваҳ, сан юрарсан кечалар ағёр базмида...

ЭҶТИЁТ БЎЛИНГ, ИТТИФОҚ САНЪАТИ!

Висолинг лаззатидан маззалар топган харифлар ҳам, Келиб ойлар, Муқимий, Янги Кўрган ўлди, бир менму? Мазмуни: Эй Муқимий, учрашув лаззатидан маззалар топган уфатлар ҳам келиб ойлар давомида Янги Кўрган бўлиб қолдилар, фақат бир менми?

ни яна кўчирамай: Ваҳ, сан юрарсан кечалар ағёр базмида ниҳон, Мен қачон васлингга ёлғуз қонаман тонг отқуча? Байтдаги ошиқ маъшуқасидан ўлкалаётган экан. Шоир ағёр базмида кечалар юрмаган экан...

Мунис сўзи лугатда «ёр, дўст, ҳамдам, уфат, ҳамсўбат» маъноларини ифодалагани назарда тутилса, нашрга тайёрловчи олим биринчи байтни куйидагича ўқиши шарт эди: Топар бир дамда сийҳат хаста кўнглум...

Агар биринчи мисрани: Вазири анинг Мулкорои Чин — тарзида кўчирсақ, хато қилган бўлардик. Бу санъат шарқ адабиётининг кўчилиги учун ҳосидир. Чунончи, Бадриддин Хилолий газалининг бир байтига назар ташлайлик: Ҳаргиз аз жониб маҳи наварас нангарем...

ДАЛЎЛА ДУНЁ МАШАРАБИ

ШОИР ЖАМОЛ СИРОЖИДДИН-ХУМИЙ ИЖОДИГА БИР НАЗАР Алишер Навоий назм Гулистоннинг хушово қушлари-шоирларни асосан тўрт гуруҳга бўлиб кўрсатган: «Биринчи гуруҳ — илоҳий маърифат хазинаси жавоҳирлари билан бойланган ва халқнинг таърифига эҳтиёж сезмаган...

Барибир топаман! Асл моҳият Тийрак кўзларимдан бекина олмас! Мендаги исёнкор бу салоҳият Танимдек тупроққа қоришиб қолмас!

АРУЗ МАШАҚҚАТИ

Сўнги йилларда адабиётимизнинг барча соҳаларида бўлгани каби шеърятимизда ҳам жиҳдий ўзгаришлар, янгиликлар содир бўлмоқда. Шеърятга қириб қалаётган ёшлар ижодида фалсафий мушоҳадорлик, рамзий тисмоллардан фойдаланиш, руҳоний кайфият ҳуморлиги етакчилик қилмоқдаки, бу шубҳасиз, шеърят тизмида, ашшорлар бадииятида ўз аксини топмоқда...

ЧЎЗИЛАЁТГАН ТАРАДДУД

Бугун ўзбек адабиёти руҳий тозаариш тараддудида. Хар ҳолда бугунги адабий жараён шундай дейишимизга асос беради. Шундай жараёнда танқидчиликнинг ўрни қандай бўлиши керак? Анкироғи, у ҳозир нима билан шуғулланаяпти? «Талаб ва эҳтиёж орасидаги тафовутни тан олмаган танқидчиликнинг ҳаққоний муҳокамалари ҳам гўзал орзулар бўлиб қолаверади. Балки унинг сабр-қаноат билан қутлишига тўғри келар: умумий савиямиз ўсиб, етилиб, юксак мезонларда фикрлаб, ёза бошлаган бир пайтда танқидчилик ҳам қониқиб билан гаройиб асарлар таҳлили қиришар...» (А. Отабоев. «Танқид майдони». «ЎзАС, 1997 йил, 7-сон»)

Янги руқн: Жаҳон Маданияти Янгилликлари

Жаҳон адабиёти ва санъатдаги янгиликлар газетаси руқни янгиликларнинг қизиқтириш табиий. Шунинг учун «Жаҳон маданияти янгиликлари» руқни очдик. Унда сиз дунё хақиқати адабиётда, кинело санъати, мусиқа, расомчилик, меъморилик соҳаларида доир энг эътибордан хабарлардан баҳраманд бўлиб борасиз. Таҳририят КУРТ ВОННЕГУТНИНГ ЎН БЕШИНЧИ РЎМОНИ Америкалик машҳур ёзувчи Курт Воннегут тир-рик классиклардан. Айниқса, унинг урушга қарши руҳда битилган «Бешинчи қиргин» румони дунёнинг жуда куп тилларига таржима қилинган. Яқинда К. Воннегутнинг ўн бешинчи румони нашрдан чиқди. Бироқ галатроқ — «Вакт-силкинчи» деб номланган бу асарда коинотнинг адабиёт кучи таъсирида 2001 йил 13 февралда қандай кўнган Ер ҳаёти 1991 йил 17 февралда қайтариб ташланган, одамлар яшаётган уш йил вақтини ўйта бошдан яшаётган имконига ёза бўламизди. Асар ҳақидаги Курт Траут «Вакт силкинчи»да оддий одамларнинг ахлоқий руҳинини кузатади. Румонининг фалсафий хулосаси бир қадар қайғули. К. Воннегут таъбирича, одамларга яшаётган ўқилган вақтлари қайтиб берилган тақдирда ҳам улар бу имкониятдан фойдалана билмайдилар, утмиш хатоларидан сабоқ чиқаришмайди. Адиб янги румони ҳақида гапириб, «Америкалик маданият ва ахлоқий бун-лиқ ютиб юбормоқда», дейди. Пессимистик руҳ билан суғуртилган «Вакт силкинчи» румони Курт Воннегутнинг шундай таъбирича биринчи асари эмас. Демак, «Вакт силкинчи» ёзувчининг инсониятни «қучиладиган» сўнги сўзи бўлмаса керак.

Умидим охири Манноғла эл қўзини йилларсан, Узга сендек на ҳуморқўз тошмечар, на интизорим бор. Фариддун Усмоғнужа қизининг шеърларида аруз вази нисбатан силлиқроқ иштилаганини, унинг «Келмади», «Қулгай» радиқ-қини газаллари шоирнинг мазкур системادا қалам тебратта олиш қобилияти борлигини даълолат беради. Аммо Ф. Усмоғнужа қизининг классик иждоқлар газаларида болган баъзи муҳаммасларда услубий галликлар билан бир қаторда ваъна оид жуъзий сакталиқлар ҳам учрайди. Шоирнинг Нодирабегим газалига болган муҳаммасларда аралаш системадан (анироғи, системасиз системадан) фойдаланганини курамайз:

Танқидчи камиди ёзувчи бўлиши керак. Шундагина у янги ўзининг бадиий-эстетик оламини яратта олади. Кам бўлса-да, бугунги кун юқори мезонларга мис асарлар ҳам яратилаяпти. Хусусан, шеърятда янғича йўсиндаги гўзал чизилган — руҳият силсиласи иншоилари пайда бўлаётган. «Ёзувчи» газетасининг шу йил 1-сонида эълон қилинган Усмон Азимнинг «Миямда қуёшдай чарақлар ҳаёт» ва 3-сонида берилган Абдували Кутбиддиннинг «Қалдирқоқ дамларда топинг фароғат» каби туркумлари, менимча, теран бадиий изланишлар маҳсули.

Ул қоши камонини тўшумда кўрсам эдим, Лаби лаби даҳаними тўшумда кўрсам эдим, Фирок ўти ситамини тўшумда кўрсам эдим, Нигори гул баданини тўшумда кўрсам эдим, Лаби шакар шиканини тўшумда кўрсам эдим...

Назаримда, бу туркумларида У. Азим ҳам, А. Кутбиддин ҳам руҳиятнинг энг назик қирраларини ички ҳаракат тасвири орқали чизиб берган. Менимча, ҳар икки шоир иходида янги босқич бошлангандай. Танқидчиликнинг бун севизимаяптими? Севизинг бўлса, нега фикр билдирилмапти? Ёхуд Баҳром Рўзимухаммад, Эшқобил Шукур иходида ҳам кейинги пайтларда бирмунча теранлашиш, кўтарилиш юз берди. Танқидчилик Салим Ашур, Иқбол Мирзо каби ёш шоирларнинг изланишларида ҳали ўз муносабатини билдирмади. Абдувоҳид Хайит, Пахлавон Содик, Фарҳод Арзевининг илк тўпламлари чиқди. Илгарилари муаллифларнинг биринчи тўпламларида жиддий эътибор бериларди. Модомки, адабиёт газетасида танқидчи учун доимий минбар бор экан, ундан фойдаланишга ҳаракат қилиш керак.

Шоирнинг Абдула Қодирий хотирасига бағишлаб ёзилган муҳаммасида ҳам мисралардаги руқнар таркибиде номутаносиблик ҳолати мавжуд. Шоир Тулан Нисомнинг «Гиря» дostonидан урин олган таҳмислар бештанитарваган газал оҳангидан анча йироқ эканлиги билан характерланади. Муҳаммаслардаги Т. Нисом қаламига мансуб мисралар билан классик газал байтлари орасида кескин чегара борлигининг гувоҳи бўламиз. Бунинг асосий сабаби шоирнинг бештанитарваган газал вазиини сақлаб қолишга эътибор қаратмаганидир. Афсуски, бу ҳолат Т. Нисомнинг классик иждоқлар газаларига болган барча муҳаммасларида учрайди. Шоир Жонибек Субоҳон шеърларида аруз вазииндан анча муваффақият билан фойдаланган. Унинг «Силсила» тўпламидан урин олган унлаб газалари мавзудоирасининг кенглиги, жилма-жил обрзалар олами ва турфа оҳанглари билан газал шайдоларининг қўнглини мунавар элади. Аммо муаллиф фақат бир уринда — мисраларда ўта чўзиқ бугинларни қўллаш пайти келганда оқсайди. Бундай бугинларни чўзиқ бугин уринда қўллаш оҳангининг «нуқсонли» чиқилишига олиб келадикки, бу нафақат Жонибек Субоҳон, балки арузда ёзаётган дюрли барча шоирлар иходида хос қўсурдир. Юқоридagi мулоҳазаларимиздан мақсадимиз фақат бугунги кун шеърятига аруз тизимининг истифода этилиш даражасига эътибор қаратишгина эмас, балки мазкур ваъна мувожаз қилишда бироқ эҳтиёткорроқ, жиддийроқ бўлишга ундаш, шеърятимизга қириб қалаётган ёшларга эса мумтоз меросимизни кўпроқ мутолаа қилиш ҳарда шу орқали газалар оҳангини тўйиш, уни қилиш ва шундан кейингина аруз вазиинда ўз қаламларини синаб қуришлари уринлироқ бўлишини таъкидлашдан иборат. Ёзи республика ва дунёда нашрларида хизмат қилаётган тўпламлар учун маъсул муҳаррирларнинг нашрлар савиясига жиддийроқ эътибор қаратишларини истардик. Зеро, бемаза қовунинг уруғидек қўлайиб бораётган шеърӣ тўпламлар XXI аср шеърятимиз тақдирини белгилашга ҳақиқ эмас.

Мен танқидчи эмасман, бунни даъво ҳам қилмайман. Бироқ гўзал адабиётни соғинаётган китобхон сифатида бугун адабиёт ҳам, танқидчилик ҳам янгилишини кераклигини ҳис қилаялман. Танқидчиларимизга уларни доим кузатиб юрадиган муҳлислари борлигини эслатгим келди, холос. Дилнавоз ФАРМОҶОВА, Шерхон ҚОРАЕВ Хусан НИШОНОВ Адиблар — С. АҶМАД ва Н. КИЛИЧЕВ

Чеккан рибзатинг хаққа ортиқ жафо андин ўтиб фақат шу дард қолди: Озод бўл!

Танқидчи камиди ёзувчи бўлиши керак. Шундагина у янги ўзининг бадиий-эстетик оламини яратта олади. Кам бўлса-да, бугунги кун юқори мезонларга мис асарлар ҳам яратилаяпти. Хусусан, шеърятда янғича йўсиндаги гўзал чизилган — руҳият силсиласи иншоилари пайда бўлаётган. «Ёзувчи» газетасининг шу йил 1-сонида эълон қилинган Усмон Азимнинг «Миямда қуёшдай чарақлар ҳаёт» ва 3-сонида берилган Абдували Кутбиддиннинг «Қалдирқоқ дамларда топинг фароғат» каби туркумлари, менимча, теран бадиий изланишлар маҳсули.

Чар бир майса — яшил тил, бўзалар замин розини, Замин бўлмади туриб дил тингилга бил овозини! Наврўз кайта забт

Жамол Сирождиннинг наврўзнавис шоир дейиши мумкин. Биргина сўйишти китобда Наврўзга бағишган китоб-бириндан нафис олтирта шеър бор. Бу туркуми у «Мир наврўзлари» деб атаган. «Бадбинларга парво айла-май», «Қурбонга озинда ялдо» бўлиб келган янги илғий шоир худди жони қайтиб келгандай хис этади:

Жамол Навоийнинг ёлғизроқ сулуқининг пири деб биларди. Унинг ушбу мисрасини ўқиганимда шеърят олдидаги ёлғизликнинг нақадар тотли эканлигига қайта-қайта имон келтирмаман. Ва бештиёр шоирнинг шеър ҳақидаги шеърлари ҳаёлимни тортаверади:

О, жоним — Шеърят! О, ўтли нафас! Кечирил, қўшиқдан кетсам бўлмайди!

Дарҳақиқат, бу нафасни бир бор олган инсон умрбод инга мушук ўтади. Бошқача бўлиши мумкин ҳам эмас! «Шеър дегани — имлога айланган қон дегани» экан, уни қон қакшаб битган шоир муддаоси битта:

Уйғон, эй, борлигим, шеърларим уйғон, Қўзга юракларда оташ галаёни! ЧОРШАМЪ

Тенгранга назар сол, қанчалар Заххок Кифтида фаришта эмас, Касбидир фуқаро миясин эмояк, Тилайдир миялар зўрларин ҳамон.

Унинг шу кунгача доп э-тирган китобларидоғи («Би-нафшабўй сочилигим», 1986, «Танбур», 1990, «Сиеб оқшо-лари», 1992) барча шеърлари тавсифини келтириш мумкин. Аммо иходидаги асосий мавзуларни аниглаб олиш қийин эмас. У аввало:

Жамолнинг агар қайғача етса, Бу — сендан рибзат, руҳимдан шитоб — деб ҳақ-таоло кўнглига солган сузунига битишини айтади ва бунга содиқ қола-ди.

Чеккан рибзатинг хаққа ортиқ жафо андин ўтиб фақат шу дард қолди: Озод бўл!

Майли қолай ялғонго, фақат ўздан аюрма, Истиклол деб ўртанган қорла кўздан аюрма.

Жамол Сирождиннинг наврўзнавис шоир дейиши мумкин. Биргина сўйишти китобда Наврўзга бағишган китоб-бириндан нафис олтирта шеър бор. Бу туркуми у «Мир наврўзлари» деб атаган. «Бадбинларга парво айла-май», «Қурбонга озинда ялдо» бўлиб келган янги илғий шоир худди жони қайтиб келгандай хис этади:

Хечдир Навоий, Жомийси: Бойқорони давлати.

Жамол Навоийни ёлғизроқ сулуқининг пири деб биларди. Унинг ушбу мисрасини ўқиганимда шеърят олдидаги ёлғизликнинг нақадар тотли эканлигига қайта-қайта имон келтирмаман. Ва бештиёр шоирнинг шеър ҳақидаги шеърлари ҳаёлимни тортаверади:

Чикар оним қабоҳатмас, чикар оним адолатдур.

Яъники, адолат бўлмағунча шоир сўзи халққа тўлиқ етиб бормади, дейилмоқда. Бир йида шеърхон ҳам сўзларда яширинган маънони аниглаб етишга даъват этилади.

Энимда Бойқоро бўлсанг, бўлар эрдим Навоийнган.

Кичи кўнглига: «Бу сўзни айтиш учун шоирда катта журъат бўлиши керак», деган ўй келарди. Фазали тўлиқ ўқиганда эса бу ўйга сира-сира бормасиз. Чунки у хазина-маво айтишнинг ўзини ошиқ па-ранжи ёлғиб қетаётган ёр ҳажрида адо, гадо бўлганини, тиши огриса — ору, бели огриса — дору бўлишга тайёрлигини айтиб, охири у кампи-ру, ўзи бобойи бўлишига ишонч билдиради. Энди шу байтини тўлиқ келтирамиз:

Нетонг шундоқ замон бўлди, ким ул ҳаққўй эмон бўлди, Энимда Бойқоро бўлсанг, бўлар эрдим Навоийнган.

Энди киши кўнглига: «Ҳа, шоир собиқ совет тузуми давридаги ахлоқни баён этиш, ижод этиш учун эркинлик бўлиши керак», деган ўй келарди. Фазали тўлиқ ўқиганда эса бу ўйга сира-сира бормасиз. Чунки у хазина-маво айтишнинг ўзини ошиқ па-ранжи ёлғиб қетаётган ёр ҳажрида адо, гадо бўлганини, тиши огриса — ору, бели огриса — дору бўлишга тайёрлигини айтиб, охири у кампи-ру, ўзи бобойи бўлишига ишонч билдиради. Энди шу байтини тўлиқ келтирамиз:

Барибир топаман! Асл моҳият Тийрак кўзларимдан бекина олмас! Мендаги исёнкор бу салоҳият Танимдек тупроққа қоришиб қолмас!

Дустиминг бу нияти уш-лашга қомил ишонч ила: ЧОРШАМЪ

Умида Абдузиммова

«НЕКИ КЕЧДИ КҲУЎИДА КЕЧДИ»

МЕНСИЗ

Жовдирайди кўзларим сенсиз, Шафтолилар ёрар бошимни. Довдирайди сўзларим сенсиз, Шамол синар чўнг бардошимни. Сенсиз кўёш ёпиб паранжи, Хира тортар юлдузлар тунда. Топилмайди бирор юпанчим, Кўнгил хира бўлади кунда. Кунда дарду ҳасратларимга Бухородан қарга тош отар. Тошлар аро ўқис бағримга Кирмоқ бўлган ел ҳам тош қотар. Кунни кўрмай, юлдузни кўрмай, Шафтолидан калтак еб юрган Ҳаётимдан бир огиз сўрмай, Кунни санаб сени деб юрган Висолингга озурда жонга Садокатинг чинми? — деб сўраб, Сен ҳам сенсиз ўтган ҳар онга Тош отдинг-ку, ваҳмига ўраб?.. Сенсиз кўёш ёпиб паранжи. Зулмат тортиди юлдузлар сенсиз. Кўёш, юлдуз хиралашдимми, Сен ҳам энди қолсан менсиз!...

Мени ҳеч ким пайкамай қолди, Уришмай ё мактамай қолди. Ҳеч бўлмаса орқа-олдимдан, Бармоғини ниқтамай қолди. Алам қилаяпти ёлғизлик, Зада қилар аро чалғишлик, Чалғиб майда кечмишим аро Бўлаяман гарчанд олқишлик. Лекин қачонгача йўллардек Котиб ётажакман, қўллардек? Қадам қўйдим билиб-билмасдан, Умидворман, ўзи қўллар деб. Неки кечди кўнгилда кечди, Кўнгил кўнди, кўнгил кечирди. Қулогимни тутаман сўзга, Гоҳо ошқор, гоҳида сир деб. Лекин қачонгача йўллардек, Котиб ётажакман қўллардек? ...

ШУ ДУНЁДА

Бу дунёни танийман мен, Яшаганим қачонлайди! Дала-дашти таниш дейман, Совуқ дарё аочмайди. Тоғу тоши чўкиб ётар, Тилсимотин ўкиб ётар, Лорсиллаган тупроқлари Ризку рўзим тўкиб ётар.

Турфа ишин биламан мен, Ёзу кишин биламан мен. Одамлари, одатлари, Деб тирилиб, ўламан, мен.

Сабрим менинг шу дунёда, Жабрим менинг шу дунёда, Кетар бўлсам, қайга кетай, Қабрим менинг шу дунёда...

Кизгонаман, сени кунларим, Сув оққандек ўтти борасан. Кўзларимда котган уналарим, Овозларим ютиб борасан. Сендан — ўзни қари сезишим, Тўқис бахтдан нари сезишим. Ҳар бир куним — ўтган умрим деб, Мунгайишим, гариб сезишим. Яшаб кўйди сезгим юз ёшни, Хум бўлди дил ичиб кўз ёшни. Тўлинлашган ой эдим бир пайт, Яширдандим дилга оташини... Энди сени бўлиб боряпман, Кузги гулдек сўлиб боряпман. Мадалаашган ярам ситилмай, Дарду гамага тўлиб боряпман.

Бир кун келар ёрилар дунём, Шафтоф нурга қорилар дунём. Орзу ёки мавзу бўлиб мен, Туғилганда тор бўлар дунём...

ЎЗИМ БИЛДИМ

Мени сен қанчалик севдинг, ўзим билдим. Ойим деб, кунчалик севдинг; ўзим билдим. Висолингга шуълаландим, тўлинландим, Чўландим — шунчалик севдинг, ўзим билдим.

Жоним, дединг, жоним чиқди ховучимга, Ташналяниб сипқорининг — овуңчимга, Лаҳча чўгман, булут тойиб йиқилди-ку, Пойимга дўл ёмғир дўнса — севинчимга.

Муҳаббатга толиб бўлдим, ўзим билдим. Мағрур қаддан голиб бўлдим, ўзим билдим, Оро йўлдан қайтолмасман, қайтолмасдан, Мехру қаҳрим айтолмасдан... ўзим билдим.

Ичимга гап сизгиролмай тафтим баланд, Кундан-кунга шижоату забтим баланд, Қачонгача тилим тишлаб ўтай энди, Қўтарганда бошинга ўт кафтинг билан?!

ҲЕЧ НАРСАНИ КўРМАБСИЗ

Кеча сиз ҳам бўлиб боғ ичра, Ҳеч нарсани кўрмабсиз, билсам! Чунки мен ҳам боғда оҳ ичра Эдим, суҳбат кўрмабсиз, билсам!

Мен-ку майли, қалбим розини, Кушлар айтди, тингламадингиз. Гуллар бундан эътирозини Билдирдилар, англамадингиз.

Муҳаббатли висолга етмак? Истаб сувлар чопиб кетдилар. Сўнг кушлар шўх, гуллар шод, демак Бари бахтин топиб кетдилар.

Сиз-чи Мен-ла суҳбат кўрмабсиз, Демак, ҳеч нарсани кўрмабсиз...

Вужудимда туйғулар жанги, Савр ойин чаким жаранги, Қарга-зоғлар аро қаранги, Булбулларнинг торин таранги. Кемтигини кемираман, дил, Кулфатингни емираман, дил, Гунчайдим, гул бўлдим баҳорда, Мева бўлиб семираман, дил. Ер тўяри, тўқилсам тутдек? Тик турарман, борлигим бутдек. Вужудимда туйғулар ўтдек, — Қанотларим чайир бургутдек! Қораланмок, ёришмок нега? Хазонларга қоришмок нега? Хазоним ҳам мевага эга — Сен умримга солмагин чег! Токча қичқим, тушдим баъзан чоҳ, Иззам кетди, кетди мазам гоҳ, Узлатимдан айлаган огоҳ, Умидворман ўзингдан оллоҳ!

Тун яримлаб қолган. Тандирдан ҳозир узилган нондай қизариб, оқариб қолган вақт оғир бир парча булуғтин олдига солиб ҳайдаб кетаяпти. Осмон артилган шишадек ярқирайди, оқ салла ураб олган вазимин чолларни эслатувчи тоғлар оқариб қуринади. Ариқлар бўйида қаққайиб турган дароз тераклар билан билинмас силкиниб кўяди. Оҳиста эсиб турган салқин шабадада барғлар бир-бирига маънос урилади. Ой нурларига қоришиб кетган соқиллик кечага жон салобат, ҳам нафосат бағишлаб турибди. Бу такрорланмас гузалликдан энтиқиб-энтиқиб энамни эсламан. Унинг ҳорғин қиёфаси кўз олдимида такрорланавради. Гуё гоҳ юлдузлар, гоҳ тераклар орасидан менга ташвишланди боқиб турганга ўхшайди. Мехрибон, рўзгор ишидан кавариб кетган бармоқлари бошимга тегиб кетгандай бўлади. Бугун знамдан ажралганимга ўн беш йил тулди. Жудулик масофаси узайган сайин мехрибон сиймолари менга янада аниқ-тиниқ қуринади. Гўё юзимга иссиқ нафаслари урилиб тургандек ҳис этаман узимни. Энам жудама болажон эдилар, бир этак назирага узлари қарардилар. Ҳовлини суғурардилар. Набираларини оватлантардилар, ухлардилар. Кечки оватини ҳам тайёрлаб қўярдилар. Бир кун ишдан келсан энамнинг юзлари анча сулгин кўриди. Румол тагидан чиқиб турган оппоқ сочлари бир оз тўзганган. — Эна, тинчликми? — дедим хавотирланиб, — тобингиз қонганми? — Яхшиман, болам. Бир оз нарчапман. Болага қарагандан кўра даштага чиқиб кетмон чопиш осон экан. Далада ихтиёринг узингда ўтириб нафасингни ростлайсан, истасанг қўзилиб ҳам олсан. Бола эса қарчаганингни ҳам, икки кўлинг узилиб тушавтганини ҳам билмайдик. — Эртадан янгам даштага чиқмасинлар. Бизни қалхоздан қичириб юбориш-

қирганида ойнанинг ҳаракати янада тезлашгандай бўлади. Ой эмас, мендан энамнинг сиймоси узоқлашгандай туюлади. Кўнглим бузилди. Кўзим ёшга тўлади. Уқириб юборишдан ўзимни зўрга тийиб қолман. Нолжон яна энам ҳақидаги узоқ ва ширин хотиралар жонлангани. Қишлоқда кўпчилик энамни «Угай момо» деб қақришарди. Тенгдошларим, қўшниларимнинг болалари уйимизга келишиб, энамни шунақа қақирганларига кўнглимга қаттиқ ботарди. Баъзилари билан жанжаллашиб ҳам қолардим, энам эса, хафа бўлиш урнига улари туршқ, майиз, ёнгоҳ билан сийлардилар.

хизматингизни ҳеч қачон унутмайман. Аллоҳим сизни ҳам назирага етказсин! Энам уша хажонли кўнларининг бирида ҳар бири ла-лайдай-лалайдай бир тандир нон ёпдилар. Иккитасини олиб қўшнингига чиқдилар. Орқаларидан мен ҳам эргашдим. — Вой, бундай ширмоё нонларни ким пиширди? — деди қўшнингизнинг хотини. — Келиним, боқкиш чиллада бўлишига қарамай кўярда кўймай бир тандир нон ёпти. Кайионлиқдан тенги йўқ. Илоийм умриддан барока топсин! — Келинингизни мактаб-мактаб бозорда сотмоқчимиз-

қаттиқ ёмғир, орқасидан ҳар бири ёнгоҳдай-ёнгоҳдай дўл ёпти. Бечора энам мени ахтариб мактабимизга борибди, бир, сураб суриштириб Шуртепага қараб чопибдилар. Уларни қайрағоннинг тагида жон сақлаб турганимизда бизни топиб олдилар. — Э, болажоним-а, — дедилар энам, — ахтармаган жойим қолмади-я? Уша кун шомоллаб ётиб қўйдилар. Акаларим, опаларим мени роса қойишди. Хузурларига киришга, кечирим сўрашга юзим чидамайди. Қўзларига қаролайман. Эртаси кун қўшнингизнинг хотини овкат тайёрлаб энамни қургани келди. Иссиқлари

Файзи ҲАЙДАРОВ ЎҒАЙ МОМО (Бадиҳа)

— Уғлим, — дедилар бир кун мени ёнларига қақирар эканлар жилмайиб, — катта аканг ва опаларингга иккинчи эна бўлиб турганман. Уларнинг онаси вафот этган. Шунга мени баъзилар «Угай момо» деб қақришарди. Бундан жўзлинг қижмасин. Мана қурсан, ҳали бачанингни чин моси бўлам.

— Уғлим, — дедилар бир кун мени ёнларига қақирар эканлар жилмайиб, — катта аканг ва опаларингга иккинчи эна бўлиб турганман. Уларнинг онаси вафот этган. Шунга мени баъзилар «Угай момо» деб қақришарди. Бундан жўзлинг қижмасин. Мана қурсан, ҳали бачанингни чин моси бўлам.

— Уғлим, — дедилар бир кун мени ёнларига қақирар эканлар жилмайиб, — катта аканг ва опаларингга иккинчи эна бўлиб турганман. Уларнинг онаси вафот этган. Шунга мени баъзилар «Угай момо» деб қақришарди. Бундан жўзлинг қижмасин. Мана қурсан, ҳали бачанингни чин моси бўлам.

— Уғлим, — дедилар бир кун мени ёнларига қақирар эканлар жилмайиб, — катта аканг ва опаларингга иккинчи эна бўлиб турганман. Уларнинг онаси вафот этган. Шунга мени баъзилар «Угай момо» деб қақришарди. Бундан жўзлинг қижмасин. Мана қурсан, ҳали бачанингни чин моси бўлам.

Кутлаймиз! ЎШАА ОҚШОМ, НУРАИ ОҚШОМ

— Низом ака, олтимишга кирибдилар, бир нарса ёзиш керак, — деганида, аввалига муҳаррирнинг бу гапига, аниқроғи — Низом акани бор буй-баста, ҳатти-ҳаракати, гап-сўзлари, қиёфаси билан кўз олдимга келтирганимда, ишонмадим. — Ҳа, шундай, бир нарса ёзиш керак, фақат, Низом аканингни ўзидай ғайритабиий ва ажаботвор бўлмоғи лозим.

Ушал оқшом бу хабарни телефон орқали Эркин Ўзтамга етказдим, ҳайратланиб, қуйниб, томоғини қириб-қириб ишонмади у ҳам, ушал оқшом Эркин ака бу гапни шубҳасиз Хайридин Султонга айтган. Хайридин бўлса Бобурийларга хос боқиқлик ила мулоҳазага ботган ва ўз наватига у ҳам ишонмаган, кўнглидан нималардир кечган, нималаридир ўйлаган.

мехру шафқатлари ила шу таржималар тимсолида намён этди. Нодар Думбадзе ўзбек тилини билганида, тушунганида нима буларди? «HELLADOS», яъни «ВАТАН» ҳикоясини бизнинг тилимизда ўқиб грек боласи Янгулнинг ўзбекчада янада таъсирчанроқ, янада гузалроқ чиққан аччиқ қисмати ура яна бир маротаба зор-зор йилганга буларди.

Ул зотнинг номи тилига олганида Низом ака ҳам узгардилар, қўзларидан, қиёфаларидан мехру согинч, бир энтиқиш зоҳир бўлади: «У ҳаётни, одамларни, она Гуржистонни адвосиз бир муҳаббат билан севарди. Адиб ўз ижодида нопоклик ва адолатсизликка қарши аёвсиз ўт очиб, эзгулик ва олижанобликни таранмуз этди. Нодар Думбадзе номи билан аталадиган улкан кема ҳозир ҳам дунё уммонларини кезиб юрибдики лекин йўқми — буним билмайман, лекин Тбилисининг қоқ марказида кичкинтойлар учун адиб ташаббуси билан барпо этилган «Мзиури» — «Кўшжон» боғида бола-ларнинг шодон қаҳ-қаҳаси бир зум тимсамлигига шубҳам йўқ.

«Абадиёт қонуни», «Оқ байроқлар», «Қукарача» каби асарлар таржимаси жараёнда бу имони бут Инсон билан ғойибона суҳбатлашган дақиқаларимни мен ҳаётимдаги энг масъуд дамлар деб биларман.

Батондор Нодар, Нодар ога бу сўзларни эшитмай, билмай кетди, эси! Саксоничини йилларнинг бошлари эди, қўламан, ҳаммаёқ мунаваар ва муаттар, бир кун Гафур Гулом наشريётида туқнаш келиб қолди. Низом аканингни қайфи чоғ эди. — Ие, Сирожидин укам, бу эрда нима қиб юрибсиз, ёш шоир ҳам шунақа бўладики, бу ёши баҳор бўлса, юрмайсизми боғларда, тоғларда мазза қилиб... Ҳа, кебсиз, бўлмаса эшитиб кўринчи:

Кетдик улуғ шоир билан боғлар сари қўйдик қадам, Олам гагин сўзлай десам, оламни суйган ул ҳаким Ишқий газал айтур эди: «Ошиқ туморидан суйган, Нозу адоу ғамзаси қасдим қилурлар дам-бадам, Ваҳ мунча офатму бўлур бир одамизот устина!»

Бу — Омон аканин «Огаҳий газалига мухаммаси мулокот»идан бир парча эди, Низом ака кейин ҳам узоқ йиллар бу сатрларни айтиб, мутаассир бўлиб юрдилар.

Гуржистон халқининг фахри бўлиши, унинг маънавий тимсолидарида бирига айланган ул адиб асарларини, демакки гуржистон элини, матонатли, саховатли элини ўзбек тилида йилганган, севинтирган, қушиққа айланган, нобобахш этган Низом акаимизнинг узи бир тала дардли куй, бир-сатр яхши қушиқдан адоий-тамом, «шамойили селу себор шаклинда».

Совуқ қолди яна ошу гизом, ака, Қалб биландир менинг бахсу низом, ака. Кирк қайқалиб, кирк қалқингиз, Ўз қалбдан ризою норизом, ака. Ою йиллар доим шундоқ — айкаш-уйқаш, айқаш-уйқаш.

Бу дунёда ўзи йўқ интизом, ака. Олтмиш ёшга кирибсиз деб жар солсам мен, Ҳеч бир кимса ишонмади, Низом ака!

Сирожидин САЙИД

Соғинч

Тўйнинг туртинчи куни ниҳоят келин тараф тугунини тугадиган бўлишиди. Тутихон Тураевна оёқда тик турганга қараб бўлиш Тўрачучук хола билан узундан-узук, хуш-хандонликда хайр-хушлашиди.

— Яққаю ягона қизимизнинг онаси энди қушалоқ бўлди-да, а, эгачи?! Бу ёғига келинни келисопга солсангиз ҳам майли, ургилай. Уз болангиздай иш буюраверинг, айланай. Чунки, Эштўхта Эсонович, яъни бизнинг хужайини шундай даяптилар! Тагин, келин катта даргоҳдан чиққанакан, қизил дипломи боракан, дея андишага бориб утирманг! Мен-чи, боғча мудираси бўлсам ҳам, бировларга ухшаб болагинами... Ҳалиги нима дейди. Конфет қозоғига урагандай асраб-авайлаб, пуф-пуфлаб арзандагина қилиб устирганим йўқ. Қизгиним куп қаттиқчиликлари ҳам курган, ургилай. «Маёвқа»га чиққанимизда-чи, мошин улгур бўлиб қолиб беш юзми-олти юз метрми пивда ҳам юрган. Айтсам балки, ишонмасиз... Эштўхта Эсоновичнинг қовоқ уйганлигига қарамасдан, ҳатто бир гал — биринчи курслигида бир кунми, икки кунми қизгиним даладан чиқиб пахта ҳам терганди! Ҳа-а, ишонаверинг... Шу болам-чи, куп жихатдан менга қолия. Ақли-ям, чиройи-ям! Асал ялатганим учун тилидан бол томади, қаймоқнинг юзини едирганимдан ранги-руйи мармардай, «азробика»га усталанидан хилча бел, қаққон. Умуман у ҳамма ишга моҳир. Керак бўлса мол-ҳолингизни ҳам эплайди. Чунки, ҳовлидаги бир мушук, икки ит ва канарейкани ашу бу болагинамнинг бир узи эпларди.

Унинг жониворларга меҳрибонлиги... Папаси Эштўхта Эсоновичнинг Индиядан олиб келган тутиқуш тилига тушунмасдан ултириб куйганимизда, болафақир ярим соатми, бир соатми йиғлаганди! Қизгинамни културасига ҳам гап йўқ... Чойиниям-чи, пивёла келин катта даргоҳдан чиққанакан, қизил дипломи боракан, дея андишага бориб утирманг! Мен-чи, боғча мудираси бўлсам ҳам, бировларга ухшаб болагинами... Ҳалиги нима дейди. Конфет қозоғига урагандай асраб-авайлаб, пуф-пуфлаб арзандагина қилиб устирганим йўқ. Қизгиним куп қаттиқчиликлари ҳам курган, ургилай. «Маёвқа»га чиққанимизда-чи, мошин улгур бўлиб қолиб беш юзми-олти юз метрми пивда ҳам юрган. Айтсам балки, ишонмасиз... Эштўхта Эсоновичнинг қовоқ уйганлигига қарамасдан, ҳатто бир гал — биринчи курслигида бир кунми, икки кунми қизгиним даладан чиқиб пахта ҳам терганди! Ҳа-а, ишонаверинг... Шу болам-чи, куп жихатдан менга қолия. Ақли-ям, чиройи-ям! Асал ялатганим учун тилидан бол томади, қаймоқнинг юзини едирганимдан ранги-руйи мармардай, «азробика»га усталанидан хилча бел, қаққон. Умуман у ҳамма ишга моҳир. Керак бўлса мол-ҳолингизни ҳам эплайди. Чунки, ҳовлидаги бир мушук, икки ит ва канарейкани ашу бу болагинамнинг бир узи эпларди.

таъзим қилиб турса. Сен керилиб туриганча иккинчиги, таъзинг торган таомларни буюрсанг... Тўрачучук хола тили тинимсиз айланаётганлигидан толиқиб ҳарсиллаб қолди. Нафасини ростлаб олгунча Тутихон Тураевна гапни олиб кетди.

— Ана! Эштўхта Эсоновичнинг «Эсперо»лари ҳам келди! — Тутихон Тураев кулоққа чалинди.

— Энам сизни чақирапти! Қайнона чақирганда келин деган дарҳол «лаббай, ойижон!» дея югуриб чиқши керак.

Жавоб урнида қикирлаган кулги эшитилди.

— Ургатманг! Девняшка эмасман. Мамашкам ургатган, тўйдан тўрт кун олдин. Мамашкамга эса Эштўхта Эсон... Эҳм, папам ургатганлар. Во-об-ше, киноларда ҳам курганман... Короче, биламан. Мана, чиқдим... Келин останада куришиш бериб «келинсалом» урнида бош силкиган бўлди.

— Лаббай, мамаш... Ойижон! Қайнона «салом»дан ҳалиш олган бўлса-да, ҳалитдан сиртига чиқаришини узига эп курмади. Узини мажбурлаб кулган бўлди.

— Ҳа, бу... Кун чошгоҳдан ўтди, келин. Овқат қилдиган қайин опаларингиз ҳам уй-уйига, қапа тўйига кетишди. Таомни энди икковимиз биргалашиб тайёрлаймизда-а?! Шурва қилишни биларкансиз-а, болам?

— Келин яна бош ирғайди.

— Биламан, конечно! — Билсангиз, ана қозон, ана капгир, ана масаллик. Хуш-ш, унда биринчи нимадан бошлайсиз?

Келин бинафша тус тирноқлари учига бироз, термулиб турган, ёдига тушиди шекилли ёноқлари ёлқинланди.

— Ну-у, во-обшем. Олдин суқ турмакланади, сунг узукларни суғуриб... Тўрачучук холагининг мангилгайига тугун тошди.

— Ҳа-а, биларкансиз!

Лекин олдин қозоннинг қулоғи артилиши керак. Чунки фаришталар келиб қунадиган жойи-да! Ана ундан сунг ут ёқиб, қозонга ёғ солинади.

Келин шитоб билан ишга киришди.

— Биламан! Мана... Қайнона «қулқиллаган» сасдан ярим газ осмонга сапчиди.

— Уҳ-ху! Хар овқатга шунчадан ёғ солсангиз, мени хонавайрон қиласиз-ку?! Энди пивёз, ундан кейин гўшти... Келин ортига уғирилмасдан бош силкиди.

— Биламан!

— Билсангиз, лаҳм жойини қолдириб, қовурга билан суякни солинг эди-да! Нима бу ҳақда мамашкамиз... Ҳай-хай, қайнаган сув эмас, совуғидан солиш керак... — Биламан!

— Сабзини арчиб, шол-гомния... — Биламан!

— Тузини... — Биламан!

— Охирида картошка... Оббо, ярим мағзи пустига чиқиб кетди-ку?! — Биламан!

— Хуш, энди биласизми, болам... — Биламан!

Тўрачучук хола кўрдики, келини тушмагур «хамма балони» биладиган. Унинг кўнглига бу «биламан»лардан алланечук шубҳа орадди. Синамоқ истагиди тановул қилиб турган тарвуз бўлагини келинига узатди.

— Мана бу матоҳни... — Биламан! — Келин ҳеч иккиланмасдан тарвуз бўлагини қайнаб турган қозонга ташлади. — Биламан, деппман-ку! Мамашкам ургатганлар. Мамашкамга папам Эштўхта Эсонович...

Искандарнинг шохи бор, дилимдагини гапириб бермасам «паг» этиб ёрилиб кетаман. Онайи зорининг айтишича, ёшлигимдан қорнарсаларга уч бўлган эканман. Чунчони, ҳамма болалар кесак еса, камина кумир тановул қилар эканман. Мана, ошни ошаб, ёшни яшаб куйганимизда, қоринда тулпанган уша кумирларга ут тушиб, аччиқ тутун чиқара бошлади. Ҳа, аззойи баданимни курум босган. Қузим тинади, бошим гир-гир айланади, юрак жонивор бўлса, анордай эзилади, қон булади. Даъво истаб бормаган жойим, қурсатмаган табии қолмади. Бир таъмагир дустирга учрасам, «Кенга кенг дунё, торга тор дунё, юракни кенг қилинг, яхши одамлар билан ҳамсуҳбат булинг» дейди. Қани, уша яхши одамлар? Борининг ҳам ёнига яқинлашсанг, асов отдек шата-лоқ отиб қочади. Чунки менинг тилим қаламбирдек аччиқ, ханжардай ўтқир, айбони шартта башарасига айтаман. Шунинг учун ҳам мендан қочиб юришади.

Эшмат куруқ деган қушнинг бор, трактор чиқазидан заводда ишлайдилар. Мол-дунёга муқаддас кетган одам. Тунов кун уша куруқ йигирма мингга гила олиб келди денг. Хуш, рабчий одам, шунча пулни қаққан олди, мен сизга айтсам. Гилами кўрдим-у, қон босимин ракетаддай кутарилиб кетди. Буниси ҳам холва экан: яқинда десангиз, Эшмат куруқ яп-янги «ТИКО» олди. Қаранг, лотереяга ютган эмишлар. Чўп-чагингни катта бувингга айт-е, номард! Бир балоси бўлмаса шугдорда куйроқ на қилур, дедиллар. Бу фарибгар в ёмби топиб олган, в отасидан катта мерос қолган. Уша кун яна қон босимин кутарилиб кетди. Шошмай тур, сен куручки бир таъбирингни бериб қуйай, деб битта тахтага уч-тўртта мих қокдим, кейин уша чанганки маши-

Кулгуда ҳам «тартиб» бўлсин, ўртоқ Нурматов.

ОЛТИН ҚАЙРАҒОЧНИНГ ТАГИДА

Габровода чет эллики машина уриб кетди. Унга тезлик билан қон қуйиш керак эди. Врачлар габроволик донордан қон беришни сурашган эди, у пулини олдиндан тулашни талаб қилди. Шунда унга бу хожима қилди.

— У олтин олмабди.

— Унга айт, — деди милиционер, — агар ҳозир олтин қон беришни сурашган эди, у пулини олдиндан тулашни талаб қилди. Шунда унга бу хожима қилди.

«Тез ёрдам» станциясига кўнғироқ бўлди... — Алло, биз ичяапмиз... — Кечаси, соат учда бунча бемарни ҳазилин қуйсангизчи. Бир минутдан сунг яна кўнғироқ жиринглади. — Алло, биз ичяапмиз. Васа эса ичяапми. У шиша очқични ютиб юборди. — Алло, алло, — ваҳимага тушиди врач, — Сизлар бирон чорасини изладингларми? — Ҳа, биз энди шишани пичоқда очиб ичяапмиз.

Вазир хузурига кирган аёл ундан уй талаб қилди: — Мен сиз билан ухлаганман, ахир. Вазир кўрқиб кетди. — Қачон? Қаерда? — КПССнинг XXIV съезидида, туртинчи қаторда.

Айтишларига қараганда, хар унта оилдан биттаси бахтли экан. — Билмадим, билмадим. Мен бор йўғи тўрт марта оила курганман.

рижлик фуқаро жуда бой эканлигини, тузалса шубҳасиз ҳақини икки баробар қилиб тулашини тушунтиришди.

— Йўқ, — деди габроволик. — Эртадан бошлаб унинг томирларида менинг ҳам қоним оқа бошлади.

Чўкчани олтин уғирлашда айблаб қамаб қўйишди. Суруқ пайтида бошқа бир чўкча уларга таржимонлик қилди.

— Олтинни қаерга яширддинг, — суради милиционер. Таржимон чўкча бу гапни ва мабуҳсининг жавобини тар-

ма қилди. Отилишдан кўрққан мабуҳс чўкча деди: — Ҳов анови қайрағоч тағига қумиб қуйганман. — Нима деди? — суради милиционер. — Отсанг, отавер, барибир айтмайман, — депяпти, — деди таржимон чўкча.

— Наҳотки бу ҳамён сизни кига ухшамаслигини сезмадингиз. — Сезишга сездим, аммо ичидидаги пуллар жуда ухшар экан-да.

Рауф ТОЛИБ ҚИЗИҚ...

Буқанинг кучи — шохда, Отнинг кучи — оёқда. Бўрининг кучи — тишда, Кўйнинг кучи қаёқда?

ТОК

Ўз ҳолича мустақил Усолмайди, На чора? Бировларга суяниб Кун кечирар бечора.

ТИЛ ТОПИШДИ

Бир боғ хашакни пойлаб Ётибди кўпнак. Яқин келюмас унга На қўй, на эшак. Така кўпнак олдига Сувқ ташлади Ва хотиржам хашакни Ея бошлади.

ҚҮЙ ВА ТАКА

Кўтаролмай дубасин кўй Узин олар сояга. Абжир, чакқон Тоғ такаси Кўтарилар қояга.

АРЧА

— Яшил арча дарахтин Япроғи йўқ нимага? — Аёз билан курашиб Айланган у нинага.

ТҮП НЕГА ХАФА?

Футбол тўпи бир чеккада Хафа фиғон: — Тепишмайди мени ахир Кўлдан бўён.

КИМ ПУШАЙМОН?

— Ҳаётдан ким кўпроқ Бўлар пушаймон? — Одамларга яхшилик Қилмаган инсон.

ДИҚҚАТ: «СУПЕРТАБАССУМ» № 1

Хозирги пайтда ҳаётимиз шунақанги янгиликларга, турли-туман воқеаларга бой бўлаётгани, истасангиз-истасангиз дўпнингизни осмонга иргитасиз ё кўлингизга олиб антика фикр ярқ этгунча бошингизни қашлаб қоласиз. Мана, сизга яна бир янгилик! «СУПЕРТАБАССУМ». Яъни, кулгу, ҳазил ва ичакудди хангомаларга бой янги бир китоб адиб Саид Ахмад, кейинги пайтларда ҳаживётда ҳам ўз кучини синаб кўраётган истеъдодли ёзувчи Эркин Усмоновнинг ҳажвия-ю, хангомала-

ри ва шунингдек, жуда оригинал ва тоқир фантаст-қалам-каш Хасан Турсунов ҳамда бошқаларнинг ўта замонавий, ўткир-кескир ҳажвий хикоялари киритилганки, буларни ўқигач, ҳеч бир қитқиласиз ҳам қулиб юборсангиз ажаб эмас. Дарвоқе, бу китоб «Супертабассум» деб номланган туркумнинг биринчи қадами-дир. Унинг давом этиши, атак-чечак йўлириб кетиши албатта сизларга боғлиқ. Ёқмас, шартта тўхтайтилади.

Ушбу ушбу китобнинг муқовасида қайд этилган устоз Саид Ахмаднинг «Оқ йўл» ҳам сизларни бефарқ қолдирмас деган умидамиз. Зеро, халқимиз «Олтин олма, дуо ол» деб бежиз айтмаган.

Айтгандек, ушбу тўплам 2,0 босма тобоқдан иборат бўлиб, нусхаси 6000 дона. У «Ёзувчи» нашриёти томони-дан чоп этилган.

Ушбу китобни албатта топиб ўқийсиз деб ишонимиз. Чунки, «Ўқимоқ-билимдир, билим-кучдир» деган доно ҳикматни изоҳлаб ўтиришни ҳолати бўлмаса керак!

Озод МҮҲМИН

зуримизга келинг. Сарф қилиш йўллари ургатамиз.

Шаҳримиздаги хушрӯхоналар қайта таъмирланиш учун вақтинча ёпиб турилади. Доимий мижозларимиздан бу ноқулайлик учун узр сўраймиз.

Эълоншунос: Абдувоҳид РАЗЗОҚ ўғли

ЭШИТМАДИМ ДЕМАНЛАР

Азиз йигит-қизлар! Сизни «Гузалик» салономизга таклиф қиламиз. Бизнинг нафақат ходимларимиз, балки, хизмат ҳақимиз ҳам гузалдир.

Торт пиширишни, сунг уни қандай туширишни ургатаман. Телефон: 11-12-13.

ОЛИЙ МАЪЛУМОТЛИ ТЎТИ

Қуш бозорида бир киши қарасдаги тўтини мақтарди: — Бу тўти инглиз, франсуз, испан тилларида гапиролари олади, ашула айтади, рақса ташлади.

— Нима, тўтингиз консерваторияни битирганми? — суради бир киши.

— Нима ишинг бор, консерваториясини ҳам битирганман! — деди тўти газаб билан.

ТАРБИЯ

Кули эгри йигит театр вешалқасидаги шляпани олиб қияётган эди, эгаси келиб қолди:

— Уйинни вешалқадан бошлабсиз-да, биродар? — Ҳа, — деди уғри, — театр — вешалқадан бошланади, деган экан Станиславский.

— Ушинский эса, тарбия тарсақидан бошланади дегандилар...

МОШ ЭККАНМИСИЗ?

— Уста Шорасул, нима бало, телевизорингизга мош экканмисиз?

— Эй, нимасини айтасиз, қушни. Кеча ярим ялангоч эркак-авлларни курсатишувди, озгиндаги нусси ботига тўғуриб юборибман...

А. КОРАТОЙ

Искандарнинг шохи бор, дилимдагини гапириб бермасам «паг» этиб ёрилиб кетаман. Онайи зорининг айтишича, ёшлигимдан қорнарсаларга уч бўлган эканман. Чунчони, ҳамма болалар кесак еса, камина кумир тановул қилар эканман. Мана, ошни ошаб, ёшни яшаб куйганимизда, қоринда тулпанган уша кумирларга ут тушиб, аччиқ тутун чиқара бошлади. Ҳа, аззойи баданимни курум босган. Қузим тинади, бошим гир-гир айланади, юрак жонивор бўлса, анордай эзилади, қон булади. Даъво истаб бормаган жойим, қурсатмаган табии қолмади. Бир таъмагир дустирга учрасам, «Кенга кенг дунё, торга тор дунё, юракни кенг қилинг, яхши одамлар билан ҳамсуҳбат булинг» дейди. Қани, уша яхши одамлар? Борининг ҳам ёнига яқинлашсанг, асов отдек шата-лоқ отиб қочади. Чунки менинг тилим қаламбирдек аччиқ, ханжардай ўтқир, айбони шартта башарасига айтаман. Шунинг учун ҳам мендан қочиб юришади.

Одоб, ахлоқ масаласида ўзини синаб курай десам, андоқ шўхликларимиз ҳам йўқ эмас...

Ҳа, утган ишга уқинма дейдилар. Тўғри гап, аммо вақтни ашиндек тез ўтиб кетиши кишига алам қилар экан. Мана, хаш-паш дегунча соқолга оқ тушибди, қалам ҳассасга айланиб қолибди. Қушнларимдан бири дунёга доғи кетган олим бўлиб етишди. Яна бири машхур артист, яна бири қаҳрамон. Майли, менга деса ҳаммаси профессор бў-

ИККИ БОШЛИ ИЛОН

ланд бўлдики, Эшмат куруқнинг ҳовлисига тангадек кувш тушмай қолди. Ана шундан кейин қушнинг уйини сотиб куп қаватлик доғма қучиб кетди. Ҳа, эшитишимга қараганда, қочоқ қушнинг ҳозир ўн олтинчи қаватда яшаётган эмиш. Эшитиб яна касал бўлиб қолдим. Нима, Эшмат куруққа аччиқ қилиб, йигирма қаватли уй қурайми, ахир. Яна юрак қилишим, тонг отгунча бедорлик... Аҳволимга ачинган бири бировлар «Домлажон, меҳнат қилинг, фойдали иш билан шугулланг, тузалиб кетасиз» дейишди. Айтишга осон, қала ақлга, билар кучга тулган вақтларни бой бериб қуйганмиз. Хуллас, ҳелдан кура кеч яхши деб, иллонга бел боғладик. Лекин биздан Беруний ҳам, Форобий ҳам чиқмади. Ёзувчиликка уриниб кўрдик, у ҳам бўлмади: асарларим «ананимка»га ухшаб қолганмиш. Кейин танқидчиликда қучишимиз синаб кўрдик. Йигит қилиши етиш хунар оз, деб артистликка ҳаракат қилиб кўрдик, халқ тушунмади.

син, чемпион бўлсин, менга ухшаб шикоят ёзишсин... Э, йўғе.

Дарвоқе, бир гап ёдимдан кутарилай дебди. Ёшлиқда бирга ўқиган журалимдан бири машхур бастакор бўлиб етишди. Узингизга маълум, шоир бўлмаса, бастакорнинг қулидан бало ҳам келмайди. Дустим аввало ўзига ухшаган зур бир шоир билан дуст тутинди. Иккаласи дусторнинг торидек яқин бўлиб кетди. Бир кунми уларнинг дустлигини синамоқчи бўлдим. Савол-жавобни роса пиштириб, бастакорнинг уйига қадам ранжиди қилдим. Бастакор бошини боғлаб олиб, куй басталаётган экан. Эшитиб, офаринлар айтдим. Ажойиб қушқиларингиз жаҳон бўйлаб қушдек парвоз қилапти, аммо шоир дустингиз сизни писанд қилмас экан, дедим. Бастакорнинг қулоғи диккайди. «Ногорачи бастакорни мен одам қилганман, шеър ёзиб бермасам, оқ қоринга ҳуш-так чалиб юраверарди», деб айтди, дедим. Бастакор пияно тингиллатишни тўхта-

тиб, турга тушган беданадек оғзини қаппа-қаппа очди-да, юрагини чангаллаб, узини диванга ташлади. Хайр-маъзурни насия қилиб, жүнаб қолди. Шу кетишда тўғри шоирнинг уйига кириб бордим. Ошнам китоб мутула қилиб утирган экан. Мен билан кучоқ очиб кўришди.

— Бастакор дустингизни кидан келаяпман, — дедим башарамни буриштириб. — Хозирги одамларга сира ишониб бўлмас экан, азизим.

Шоир сергақланди.

— Ишонмагин дустингизга, сомон тикар пустингизга, — деган мақол бекорга айтилмаган. Бир шеърингизга куй басталаётган экан, эшитиб, шеърини мақтадим. У эса худди қалампир чайнаб олган боладек, афтини буриштирди-да:

— Мен булмасам, тегирмончи шоирнинг шуҳрати Тўйтепадан нари утмас эди, деди. Сиз Навоий газалларидаги қоялардан фойдаланиб шигир тўқир эмишсиз. Шеърларингиз бир пулга қиммат эмиш!

— Булди, бас!

Шоир столга зарб билан мушт урди. Гапнинг кучига тан бериб секингина сирғалайиб чиқиб кетдим.

Ташрифимдан кейин шоир билан бастакор кирпичоқ бўлиб кетишди. Бир йилгача гаплашмай юришди. Тасодифи қарангки, яқинда бир тўйда учаламиз бир жойда утириб қолибмиз. Собик дустлар тум-терс утиришди, денг. Аммо бироз «қиттай-қиттай»дан кейин иш расво бўлди. Сирим очилди. Шоир ёқамдан ушлаб «газал» битди, бастакор лунжигма «куй» басталади. Аммо мен номардлик қилмадим. Шайтонга хай бердим, бир муминнинг тўйи бузилмасин дедим-да.

Одамгарчилик бўлса, шунчалик булар-да, А?

Иқрорномани оқла кўчирувчи А. АБДУЛЛА

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ

НОШИР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ «ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА КОНЦЕРНИ

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САЊЪАТИ

Маълумоти: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабўлхона телефони — 133-52-91

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмаханаси. Маълумоти: Тошкент шаҳри, «Буёқ Тўро» кўчаси, 41-уй

Бош муҳаррир Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ

Редакцияга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтариб берилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланishi мумкин.

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ

СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН

Навбатчи муҳаррир — Камол ОҶЛОЁЕВ